LUM

Lunds universitets magasin | Nr 6 | 2009

Insektsforskare kämpar för stubbarna

Genterapi mot Parkinsons

DET GLOBALA KLASSRUMMET

PUSS PÅ DIG DOKTORN!

Första promotionen för nye rektorn

Solen svek inte doktorspromotionen i år heller. Den lyste över 233 nya doktorer, 18 hedersdoktorer och 14 jubeldoktorer. Till dessa kom kransflickor, fanbärare, musiker, anhöriga och intresserade lundabor. För rektor Per Eriksson blev det den första doktorspromotionen och en händelserik dag (med presskonferens ett par timmar tidigare om beslutet att lägga ESS i Lund). Och det var också en trädförnyad processionsgång mellan universitetshuset och Domkyrkan.

Bland hedersdoktorerna märktes särskilt Philip Zimbardo professor emeritus som blivit känd för det fängelseexperiment han gjorde vid Stanford University på 70-talet, samt journalisten Maciej Zaremba-Bielawski från Polen och medarbetare på DNs kulturredaktion.

FOTO: GUNNAR MENANDER

Godis är både gott och kul !

Herre för sin hatt: rektor Per Eriksson för första gången i rektorshatten som bara används vid mycket högtidliga tillfällen.

Glada nypromoverade medicinare.

Det är inte bara hattar, kransar, ringar och diplom som promotorerna måste hålla reda på. Det är en hel del latin också. Bäst att skriva lite stolpar på handen...

Silverspirorna från 1668 var med som vanligt när det är akademisk fest.

Förre rektorn Göran Bexell med nypromoverade sonen Daniel Bexell.

Anders Ljungar-Chapelon, flöjtist och doktor i musikpedagogik.

Juridiska fakultetens hedersdoktorer Karin Adlercreutz och Maciej Zaremba-Bielawski.

Philip Zimbardo firar att han har blivit hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten.

Nybekransade doktorer på väg mot universitetshuset.

LUM

Lunds universitets magasin

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 14.000 exemplar och utkommer med 10 nummer per år.

REDAKTION:

Maria Lindh,
redaktör och ansvarig utgivare
046-222 95 24,
Maria.Lindh@rektor.lu.se

Lena Björk Blixt
journalist naturvetenskap
046-222 71 86,
Lena.Bjork_Blixt@kanslin.lu.se

Ingela Björck,
forskningsjournalist
046-222 76 46,
Ingela.Bjorck@rektor.lu.se

Britta Collberg,
journalist
046-222 31 58,
Britta.Collberg@rektor.lu.se

Petra Francke,
journalist och layout
046-222 03 16,
Petra.Francke@rektor.lu.se

Mats Nygren,
journalist teknik
046-222 70 86,
Mats.Nygren@kansli.lth.se

Ulrika Oredsson,
journalist
046-222 70 28,
Ulrika.Oredsson@rektor.lu.se

Caroline Runéus,
kommunikationschef
046-222 70 41,
Caroline.Runeus@rektor.lu.se

UR INNEHÅLLET

6 Många möjligheter med ESS

Beskedet om att ESS kommer att byggas i Lund välkomnas av många vid Lunds universitet. Inte minst dekanerna för de tekniska, naturvetenskapliga och medicinska fakulteterna, som ser många möjliga forskningssamarbeten som kan dra nytta av neutronteknikken.

10 Religionsämnen kritiseras

Högskoleverket är tveksamt till att låta Lunds universitet examinera studenter i teologi och religionsvetenskap. Bland annat är man kritisk till att miljöerna är för små inom forskarutbildningarna, och att tro och vetenskap blandas på ett otydligt sätt i prästutbildningen. Utbildningarna har ett år på sig att rätta till bristerna.

16 Vilka träd hyser mest liv?

Det kryllar av liv i UB-parken. En enda högstubbe kan hysa ett par hundra arter av vedlevande insekter. Det vet insektsforskaren Mikael Sörensson, men kanske inte alla parkarbetare och förvaltare. Därför har han utvecklat AHA-metoden, ett enkelt sätt att bedöma vilka träd som är mest värdefulla för den biologiska mångfalden.

18 Nya försök att bota Parkinsons

Parkinsons sjukdom kommer att bli allt vanligare i takt med att medellivslängden ökar. Tidigare har forskare vid Lunds universitet försökt behandla sjukdomen genom nervcellstransplantationer i hjärnan. Nu förbereder Deniz Kirik en ansökan om att få tillämpa genterapi mot Parkinsons. På så vis hoppas han att hjärnan ska kunna tillverka sin egen medicin mot sjukdomen.

24 Pufendorfinstitutet invigt

Nu har Lunds universitet fått ett eget Institute for advanced studies, Pufendorfinstitutet. I gamla Klassicum skapas en öppen kreativ miljö där forskare från vitt skilda ämnesområden ska kunna samlas kring olika frågor. På så sätt ska nya tvärvetenskapliga forskningsprojekt växa fram. Det första ämnesområdet som ska studeras är epigenetik.

ADRESS:
LUM, Kommunikationsavdelningen,
Lunds universitet,
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11,
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@rektor.lu.se
LUM på nätet:
www.lu.se/lum

ANNONSER:
tomat annonsbyrå,
www.tomat.se
tel 046-13 74 00/02,
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac:
material@tomat.se

PRENUMERATIONER, NOTISER:
Anställda vid LU
får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/10 nr. För prenumeration kontakta Eva Andersson: 046-222 70 10, Eva.Andersson@rektor.lu.se

ADRESSÄNDRING:
Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

TRYCK: Lenanders Grafiska i Kalmar

NÄSTA LUM: Manusstopp 25 augusti. Utkommer 11 september.

ISSN: 1653-2295

OMSLAG: Per Wickenberg med studenter i kvarteret Paradis. Foto: Britta Collberg

FOTO: MATS NYGREN

FOTO: KENNET RUONA

FOTO: KENNET RUONA

Anders Axelsson, Bo Ahrén och Torbjörn von Schantz räknar med att en mängd tvärvetenskapliga forskningsarbeten ska växa fram som en följd av ESS.

ESS i förgrunden, därefter det cirkelformade MAX IV,

LU, ESS och MAX IV

– ett svårslaget vetenskapligt kraftcentrum

ESS-YRA. På Lunds universitet välkomnar man beslutet om att ESS förläggs hit.

– Tillsammans med det vi redan har innebär ESS och MAX IV att Lund blir ett internationellt svårslaget vetenskapligt kraftcentrum.

Det säger LTHs rektor Anders Axelsson, och hans dekankollegor på de naturvetenskapliga och medicinska fakulteterna håller med. Alla tre räknar med fler starka tvärvetenskapliga forskningssamarbeten dem emellan framöver.

Det som Anders Axelsson syftar på som redan finns är Bioimaging Centre på BMC, Nanolab, Lasercentrum och Elektronmikroskopienheten på Kemicentrum.

BO AHRÉN, dekanus på Medicinska fakulteten, har också ett par starka tvärvetenskapliga forskningsmiljöer som ligger nära den nya tekniken och som leds från hans fakultet; den etablerade Create Health och ”More life” som håller på att etableras.

Men det är naturvetardekanen Torbjörn von Schantz som, idag i alla fall, har de flesta användarna av ESS-tekniken under sin fakultet (se artikel intill).

– Och för att identifiera fler forskare som kan ha intresse av tekniken har vi tillsatt en arbetsgrupp med två miljoner kronor till sitt förfogande att satsa på den typen av projekt, berättar han.

INOM LTH FINNS IDAG rätt få grupper som sysslar med den neutronteknik som ESS kommer att erbjuda. Men Anders Axelsson berättar att man nu förstärker de två ämnena materialkemi och materialteknik med varsin ny professur i höst.

Bo Ahrén funderar också på nya rekryteringar som kanske kommer att behöva göras. Han ser många möjliga användningsområden för neutrontekniken inom den medicinska forskningen.

– Läkemedelsframställning är förstås en viktig del men även implantat är beroende av material som är skonsamma för kroppen. Liksom inom diagnostiken där Create Health med biomarkörer för cancersjukdomar är ett bra exempel, säger han.

ATT ESS kommer att berika forskningsmiljöerna inom LU är alla överens om – men man ska inte glömma grundutbildningen, menar Torbjörn von Schantz.

– Fler studenter kommer vara intresserade av att läsa här – och se ökade möjligheter till jobb efter studierna, tror han.

ANDERS AXELSSON TROR OCKSÅ PÅ en internationalisering av hela Lund som en följd av att många utländska forskarfamiljer kommer att finnas här under kortare och längre perioder.

– Jag kan tänka mig att exempelvis internationella grund- och gymnasieskolor till forskarbarnen byggs ut.

På frågan om satsningarna för att

staden Lund med Lunds universitet och hela Öresundsregionen. ILL: ESS SCANDINAVIA

möta ESS görs på bekostnad av någonting annat svarar Torbjörn von Schantz att man måste prioritera ner för att prioritera upp – gamla möjligheter får ge vika för nya.

– Men ändå inte så mycket att man kan säga att man tar pengar från till exempel biologin till fysiken – men man måste spara pengar för att få pengar över för att satsa på nya projekt. Alla delar av naturvetenskapen kommer att få tillfälle och möjligheter att utnyttja de nya teknikerna.

Anders Axelsson menar att den materialforskning som den nya tekniken nu för med sig ligger rätt i tiden – och att man nog satsat på den även utan ESS. Bo Ahrén instämmer i det och menar att den nya anläggningen kommer att främja hela forskningsmiljön.

– Den smälter bra in i det vi håller på med. Men nu är det viktigt att presentera för våra forskare vilka möjligheter som kommer att finnas för dem – att verkligen få med dem konkret i förberedelserna.

MARIA LINDH

Läs mer på ESS hemsida
http://ess-scandinavia.se/

Neutronteknik tar oss in i de mjuka materialen

ESS-TILLÄMPNING. – Vi är på väg in i de mjuka materialens tidsålder – material som är mer komplexa än dem vi hitintills utforskat. Då behövs neutrontekniken, säger professor Ulf Olsson vid Avdelningen för fysikalisk kemi på Kemicentrum. Lite skämtsamt kallar han sig för "missionär" för den nya tekniken.

Själv lärde sig Ulf Olsson neutronspridningstekniken redan som nydisputerad doktor 1989. Han gjorde sin postdoc vid ett forskningsinstitut i Bordeaux och for till Paris för att göra mätningar med neutronspridning. Han återvände till Lund på 90-talet för att bygga upp en verksamhet som kunde dra nytta av denna metod.

– Då bestod 80 procent av verksamheten vid Fysikalisk kemi av NMR-studier, dvs. kärnmagnetisk resonans, en teknik besläktad med den som används i sjukvårdens "magnetkameror". I dag svarar NMR bara för kanske 20 procent medan andra verksamheter, däribland också neutronspridningen, har ryckt fram, berättar Ulf Olsson.

ULF OLSSON GER intryck av att det inom de allra flesta naturvetenskapliga och medicinska forskningsfält finns exempel på forskare som vänt sig till neutronspridningsanläggningarna med sina projekt. Varför har då metoden inte spritts mer?

– Den fundamentala fysiken har framgångsrikt utforskat hårda material, säger Ulf Olsson. Nu är det allmän trend att kemister och fysiker börjar intressera sig mer för mju- ▶

Malin Zackrisson Oskolkova och Ulf Olsson på Fysikalisk kemi ser stora fördelar med neutronspridningsmetoden i sin forskning. FOTO: GÖRAN FRANKEL

ka material som är mer komplexa. Med andra ord börjar de vända sig mer och mer mot biologin.

Neutronspridningen är skonsammare mot biologiska prov än många andra tekniker. Andra fördelar är att kunna se långt in i material och att kunna följa rörelser.

– Med elektroner, men även röntgen kan man avbilda mycket små saker. Men ofta rör sig små saker mycket fort, om de befinner sig i en vätska, och för att inte bilden ska bli suddig måste man först frysa vätskan. Statistiska spridningsmetoder ger oss ett tydligare medelvärde av strukturen. Dessutom kan vi med olika metoder följa själva rörelserna, säger Ulf Olsson och tillägger:

– För röntgen är väte osynligt. Det är det inte för neutronerna. Väteatomer är ju rikligt förekommande i de flesta biomolekyler. Det finns en teknik där man kan utbyta väteatomerna mot väteisotopen deuterium – det som finns i tungt vatten. Biomolekylerna får bildas i tungt vatten och vid neutronspridningen fungerar då deuterium som ett kontrastmedel.

De unga forskarna på Fysikalisk kemi kommer nu tidigt i kontakt med neutronspridningen. Malin Zackrisson Oskolkova har tillbringat ett år som postdoc i Schweiz och har där använt sig mycket av neutronspridning. Men redan som doktorand kom hon till ILL, Institute Laue-Langevin, en neutronspridningsanläggning i Grenoble, för att göra mätningar.

– Jag var oerhört imponerad av dimensionerna, minns hon. ILL har en reaktor med en kupol på cirka 300 meters omkrets. ”Var är strålröret”? frågade jag. I det svenska laboratoriet fanns ett strålrör som var en och en halv meter långt. Då pekade någon ut ett tjugo meter långt rör…

I DAG ANVÄNDER Malin Zackrisson Oskolkova neutronspridning för att studera hur proteiner koagulerar och klumpar ihop sig – något som händer också i den mänskliga kroppen vid olika sjukdomstillstånd. Det rör sig alltså om forskning som kan ha medicinska tillämpningar.

Vilka är nästa i tur att utnyttja neutronspridningen? På listan står flera grupperingar inom fysik, t.ex. Nanometerkonsortiet, och inom kemi definitivt Avdelningen för polymer- och materialkemi. Ett exempel är enligt Ulf Olsson neutronspridningsundersökningar av polymerer som är av avgörande betydelse för batteriers ledningsförmåga. Men dessförinnan har troligen Avdelningen för molekylär biofysik kommit igång.

– Vi började fundera på den här möjligheten i höstas, och vi har också varit i kontakt med folk i Grenoble för att diskutera och planera framtida experiment, säger professor Salam Al-Karadaghi.

– Inom strukturbiologin är den här metoden underutnyttjad och utvecklingspotentialen stor. Den mest framgångsrika användningen har hittills varit inom strukturstudier av stora proteinkomplex. Med hjälp av neutronstrålning kan man kartlägga strukturen hos sådana komplex för att få en översiktsbild av hur de enskilda proteinmolekylerna växelverkar med varandra. Ett framtida användningsområde kan också bli studier av membranproteiner, som kan separeras från cellmembraner med hjälp av detergent – alltså ett slags tvättmedel – och sedan lösas upp i klotformade bildningar av lipider. Dessa kan fungera som en artificiell modell av cellmembran och kan studeras med hjälp av neutronstrålning.

RUNT KNUTEN finns det andra spektakulära möjligheter. I dagarna förbereder professor Birger Schmitz på Geologiska institutionen ett projekt där man studerar meteoriter med hjälp av synkrotronljus inom röntgenfrekvenserna. Tanken är att utveckla geologisk användning av den planerade synktronljusringen MAX IV.

GÖRAN FRANKEL

FOTNOT: Stiftelsen för Strategisk Forskning har nyligen fördelat 225 miljoner kronor på projekt inom materialforskning. Av dessa gick 18 miljoner kronor till fysikalisk kemi – till professor Håkan Wennerströms projekt ”Porösa skikt genom polymerkontrollerad deposition”.

GPS-sändaren visar sköldpaddans väg över Atlanten

FORSKNING. Nyligen smög Lundaforskaren Susanne Åkesson omkring i mörkret på en avlägsen strand mitt ute i södra Atlanten. Fältarbetet hade som mål att sätta fast GPS-sändare på några äggläggande havssköldpaddor. Nu kan forskarna följa sköldpaddornas flera hundra mil långa simtur till Sydamerika.

Nattsvarta havsvågor rullar in mot stranden. I skydd av mörkret kravlar de majestätiska havssköldpaddorna mödosamt upp ur vattenbrynet för att lägga sina ägg i sanden. Zooekologen Susanne Åkesson och hennes kollegor måste röra sig försiktigt för att inte störa djuren. När en hona har lagt sig till rätta för att lägga ägg smyger forskarna långsamt fram och fäster en GPS-sändare på sköldpaddans rygg.

Vissa nätter ser de mellan 15 och 20 honor som är uppe på stranden samtidigt. Arten heter soppsköldpadda. Dessa djur lever hela sitt liv i vattnet och kommer bara upp på land för att lägga ägg. Platsen är Ascension Island, en ensligt liggande vulkanö i södra Atlanten, mellan Afrika och Sydamerika.

Varje år kommer ungefär 5.000 sköldpaddshonor tillbaka till Ascension Island, där de själva en gång föddes. Efter att de har lagt sina ägg på stränderna lämnar de ön på nytt och simmar hela vägen tillbaka till Brasiliens och Uruguays kustområden, där det finns gott om föda i havet.

UNDER DEN ELVA DAGAR långa vistelsen på Ascension Island hinner Susanne Åkesson även se små nykläckta sköldpaddsungar som tar sig upp ur äggnästena i sanden och kravlar ner till vattnet för att påbörja sitt livs äventyr och den långa resan till Sydamerikas kuster.

Det är elva år sedan Susanne Åkesson var på ön senast. Hon tycker att utvecklingen känns positiv för öns soppsköldpaddor.

– Antalet äggläggande honor har ökat de senaste åren. Det gör mig hoppfull för framtiden, säger hon.

Genom att röra sig tyst och försiktigt lyckas forskarna fästa en GPS-sändare på havssköldpaddans rygg. FOTO: SUSANNE ÅKESSON

Susanne Åkessons fältarbete i maj resulterade bland annat i att fem sköldpaddshonor fick var sin GPS-sändare fastsatt på kroppen. Dessa fem individer kan nu följas under förhoppningsvis ett år framåt. Den som är intresserad av att själv följa havssköldpaddorna kan kika på www.seaturtle.org/tracking/?project_id=384.

Det går även att läsa mer om fältarbetet på www.animalmovement-canmove.blogspot.com/ Fältarbetet utgör en del av forskningen i Susanne Åkessons forskargrupp CAnMove, som studerar djurs flytt- och navigationsförmåga.

LENA BJÖRK BLIXT

Att havssköldpaddorna hittar till och från sin födelseö, Ascension Island, är en fascinerande gåta. FOTO: SUSANNE ÅKESSON

HSV kristiskt till teologiska utbildningar i Lund

Endast religionshistoria klarar sig utan anmärkning

UTVÄRDERING. Högskoleverket ifrågasätter Lunds universitets rätt att examinera studenter i religionsvetenskap och teologi på grundnivå och avancerad nivå. På forskarnivå är det endast forskarutbildningen i religionshistoria som får godkänt av HSV.

Högskoleverket anser i sin rapport som släpptes i början av juni, att landets universitet borde arbeta för att skapa större miljöer inom många av forskarutbildningarna. Det finns flera vägar att gå, menar man, t.ex. genom samarbete inom landet, profilering eller genom att skapa forskarskolor.

Man ifrågasätter också de kurser som görs i samarbete med Svenska kyrkan (se artikel nedan.) Lärosätena borde bredda sin syn på vad som är yrkesrelevans – det handlar inte enbart om att utbilda präster, menar HSV.

HSV är kritisk till verksamheten vid CTR.

– Det finns många grupper i samhället som behöver utbildning i religionsvetenskap. Ta polisen eller socialtjänsten som två exempel. Högskolan skulle kunna göra mer för att nå de grupperna, säger universitetskansler Anders Flodström.

Rätten att examinera studenter i religionsvetenskap och teologi ifrågasätts också i Göteborg, Halmstad, Jönköping, Karlstad, Linköping och Umeå, men det är bara i Lund som både grundnivå och avancerad nivå omfattas.

Inom forskarutbildningen är det i Lund bara religionshistoria som får godkänt av HSV. Kvaliteten ifrågasätts i etik, Gamla testamentets exegetik, islamologi, kyrkohistoria, migrationsvetenskap med religionsvetenskaplig inriktning, missionsvetenskap med ekumenik, Nya

"Tro och vetenskap blandas på ett otydligt sätt i

UTVÄRDERING. De pastoralteologiska kurserna vid lärosätena är ett problem eftersom tro och vetenskap blandas på ett otydligt sätt, menar Högskoleverket. Lunds universitet får bland annat kritik för att schablonmässigt låta blivande präster tillgodoräkna sig studier vid den enskilda Örebro teologiska högskola, som i sin tur samarbetar med icke-akademiska utbildningar inom exempelvis frikyrkan.

Tidigare fick blivande präster sin utbildning dels genom att avlägga en teologie kandidat vid något lärosäte, dels genom att sedan gå en ettårig utbildning vid Svenska kyrkans pastoralinstitut i Uppsala eller Lund. Prästutbildningen låg utanför universitetsstudierna och fakulteterna skulle vara strikt religionsvetenskapliga institutioner. År 2000 skildes kyrkan från staten och 2007 avskaffades yrkesexamen för präster, teologie kandidat, genom den nya examensordningen.

Svenska kyrkan har sedan mitten av 90-talet arbetat för att förnya prästutbildningen, men universitetens roll har inte klarlagts, menar HSV. Pastoralteologiska kurser har utvecklats i samarbete mellan pastoralinstituten och fakulteterna i Lund och Uppsala.

KURSERNA ÄR KLART konfessionella i den bemärkelsen att de förutsätter en tro och att flera av de praktiska övningarna ingår i Svenska kyrkans ritual, skriver HSV.

Kurserna kan sökas av alla studenter och av hänsyn till religionsfriheten kan de praktiska övningarna ersättas av auskultation och examineras med en kort rapport. Men det kan ifrågasättas om studenter utan någon religiös övertygelse alls kan nå alla mål i utbildningen och det är också tveksamt om kurserna alltigenom ligger på en akademisk nivå, hävdar HSV. Kunskapen om hur antagning, undervisning och examination sker är inte väl förankrad i alla de miljöer som HSVs bedömargrupp besökt, enligt rapporten.

Detta trots att Svenska kyrkans intentioner med kurserna potentiellt skapar problem för en statlig utbildningssamordnare, problem som måste lösas innan kurserna kan ges inom det ordinarie kursutbudet, skriver HSV som ifrågasätter de pastoralteologiska kursernas förekomst på svenska universitet överhuvudtaget.

DE STATLIGA LÄROSÄTENAS samverkan med enskilda teologiska högskolor är också problematisk, anser HSV. Lund har sedan länge en informell överenskommelse med Örebro teologiska högskola som i sin tur fick rätt att utfärda kandidatexa-

testamentets exegetik, praktisk teologi, religionsfilosofi, religionspsykologi, religionssociologi och systematisk teologi.

När det gäller de ifrågasatta forskarutbildningarna i Lund så menar HSVs bedömargrupp att miljöerna är för små för att en kritisk massa ska uppnås. Dessutom bedöms lärarkapacitet och lärarkompetens som otillfredsställande utom i Gamla testamentets exegetik, kyrkohistoria och systematisk teologi.

BRITTA COLLBERG

HSVs utvärdering av teologi

Högskoleverket startade 2008 en omfattande utvärdering av utbildningar inom teologi och religionsvetenskap. 13 utbildningar utsattes för en fördjupad granskning. Av dessa får bara sex godkänt och anses hålla tillräckligt hög kvalitet medan rätten att utfärda examen ifrågasätts för sju utbildningar, däribland Lunds universitet. Utbildningarna har nu ett år på sig att rätta till bristerna. Hela rapporten finns att läsa på: www.hsv.se

prästutbildning”

men i teologi 2007 – en rätt som nu ifrågasätts eftersom HSV vid uppföljningen hittat flera brister i utbildningen:

Perspektiv från andra religioner liksom grundligare studier av icke-kristna religiösa miljöer och av religionskritiken saknas, skriver man i rapporten.

ÖREBRO-SKOLANS SAMARBETE med institut och akademier, t.ex. Missionsinstitutet och Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium, vilka ger utbildningar på icke högskolemässig nivå, kan äventyra kvaliteten, enligt HSV.

Örebro teologiska högskola tillgodoräknar regelbundet studier vid dessa utbildningscentra och LU underlåter att tillräckligt kvalitetssäkra sina utbildningar genom att schablonmässigt tillgodoräkna studier från Örebro teologiska högskola, anser HSV.

BRITTA COLLBERG

KOMMENTARER:

”Det ligger mycket i kritiken”

UTVÄRDERING. – Kritiken mot utbildningarna i teologi och religionsvetenskap är befogad i många avseenden, men HSV borde väntat med att ifrågasätta kurserna som görs i samarbete med Svenska kyrkan tills de hittat sin form.

Det menar Alexander Maurits, doktorand i kyrkohistoria vid Centrum för teologi och religionsvetenskap, CTR.

Alexander Maurits och professor Catharina Stenqvist från Lunds universitet ingick i HSVs bedömargrupp, ett uppdrag som nu avslutats. De båda reserverade sig på en punkt mot HSV-rapporten, den att kategoriskt ifrågasätta kurser i samarbete med Svenska kyrkan, med hänvisning till att stat och kyrka skilts åt.

– Ja, jag tycker att HSV stirrat sig blind på de pastoralteologiska kurserna. Det finns ett avnämarbehov och en anledning att ge arbetsmarknadsrelaterade utbildningar – dessa är inte de enda. Dessutom är kurserna nya, de har inte funnit sin form ännu. Jag var bara med vid utvärderingen i Uppsala, men fick intrycket att det fanns en öppenhet och ett kontinuerligt samtal om de krav som ställs när man ger en kurs i samarbete med ett trossamfund, säger Alexander Maurits.

Personligen tycker han att den gamla ordningen var bättre, när man skilde de akademiska studierna och prästutbildningen åt. Men med Bolognaprocessen och de krav som den innebär är de här samarbetena en möjlig väg, menar han.

– Bakom allt det här ligger en vetenskaplig diskussion om hur man ska se på tro, objektivitet etc. Det är bra att den kommer upp till ytan.

När det gäller kritiken mot de små forskarmiljöerna delar Alexander Maurits bedömargruppens syn fullt ut.

– De flesta ämnen har för små seminarier. Här handlar det om att kavla upp ärmarna och börja samarbeta så att doktoranderna får en fruktbar gemenskap. Det som bromsar utvecklingen är nog ofta en föreställning om att en professor ska ha ”sitt” forskarseminarium. Men det är inte så mycket bevänt med det om det bara sitter samma fyra personer där varje gång.

Fredrik Lindström som är prodekan och ansvarig för forskarutbildningen inom HT-området håller med Alexander Maurits och bedömargruppen i mycket. Men han är lite förvånad över att kritiken kommer från departementshåll.

– De har varit med om att urholka finansieringssystemet genom årliga besparingar. Det är som att anklaga den man har svultit för att vara mager.

Han menar också att ”den magre” försökt kompensera sig genom att utveckla och delta i nationella och internationella nätverk. När det gäller de små forskarmiljöerna talar Fredrik Lindström om ett ansvar inte bara för forskarutbildningsämnen utan för forskarämnen.

– Det behövs folk som forskar inom de smala områdena – men inte så många, säger han och jämför med många språkämnen där det ju inte behövs tolv doktorander inom varje litet språk.

– Och det gör det inte inom kyrkohistoria eller judaistik heller. Men det är viktigt att kompetensen hålls uppe och det kan bara ske genom forskarutbildning. Dessutom finns det ingen standard på storleken på en forskarutbildningsmiljö. Vi har generellt små ämnen inom humaniora.

Lynn Åkesson, dekan för HT-området säger att man noga ska gå igenom de kritiska synpunkter som kommit fram.

– Vi ser kontinuerligt över våra kursplaner och lärandemål och kommer nu särskilt att uppmärksamma progressionen inom utbildningen. Under den tid som HSV anger för uppföljning kommer vi att intensifiera kontakterna med andra lärosäten eftersom påpekandena är av nationell natur, säger hon.

BRITTA COLLBERG

HSV på utvärderingsbesök vid Lunds universitet

Öppenhjärtiga diskussioner och god stämning

UTVÄRDERING. – Kvalitetsgranskarna var genuint intresserade av vad vi tyckte om vår utbildning! Det var roligt och givande att prata med dem.

Så sammanfattar fyra internationella masterstudenter sina intryck av Högskoleverkets bedömargrupp som besökte Lund sista veckan i maj. För första gången på flera år var det Lunds universitet som helhet som utvärderades. Slutomdömet kommer i höst.

Studenterna på masterkursen mänskliga rättigheter talade fritt med bedömargruppen från HSV. Robinson Esalimba från Kenya var kritisk, men fr. v. Anna Maria Martignetti från USA, Alessandra Teixeira från Brasilien och Caidan Cao från Kina menade att bristerna nu rättats till. FOTO: BRITTA COLLBERG

De fyra studenterna blev intervjuade av HSVs bedömargrupp på Juridicum, där gruppen under sin andra dag i Lund fördjupade sig i masterutbildningen i mänskliga rättigheter. En av studenterna, Robinson Esalimba från Kenya, har precis avslutat utbildningen och alltså gått två år i Lund. Övriga tre är förstaårsstudenter och har ett år kvar.

– Jag har inte varit helt nöjd med utbildningen, säger Robinson Esalimba. Vi hade ingen extern examinator på masteruppsatsen. Och så hade vi en tvåmånaders kurs med bara tio lektioner. Tanken var att vi skulle studera själva, men vi fick dåligt med handledning.

DE TRE TJEJERNA som går första året på samma utbildning är betydligt mer positiva.

– Man har tagit intryck av kritiken och förbättrat utbildningen på varje punkt som Robinson nämner. Vi får mycket handledning och feedback och är väldigt nöjda. Våra lärare är jättebra, intygar Caidan Cao från Kina, Anna Maria Martignetti från USA och Alessandra Teixeira från Brasilien.

På LUMs fråga om han skulle rekommendera utbildningen till en yngre syster eller bror svarar Robinson Esalimba:

– Inte som den var när jag gick den. Men efter det jag nu hört, ja, det skulle jag faktiskt.

GENERELLT PRÄGLADES BESÖKET från HSV av god stämning och öppenhjärtiga diskussioner, enligt dem som LUM pratat med och som deltog i några av samtalen. LTHs rektor Anders Axelsson uppfattade bedömarna som mycket professionella. Medicinardekanen Bo Ahrén tycker att diskussionen fördes kring frågor väsentliga för utbildningen, som Bolognaprocessen, studentinflytande och i vilken utsträckning fakulteterna samarbetar över gränserna.

– Diskussionen var bra och livlig och höll aldrig på att ta slut, säger Bo Ahrén.

Bedömargruppen hade ett digert program. Den hann besöka fem av de sex utvalda fördjupningsmiljöerna och prata med studenter, lärare, administrativa chefer och akademiska ledare.

– Jag hoppas vi har kunnat göra oss själva rättvisa, sammanfattar prorektor Eva Åkesson. Den här HSV-granskningen blir samtidigt ett första steg mot vår egen stora utbildningsutvärdering om två år – EQ11. Utbildningsfrågorna kommer att vara väl genomlysta, vi kommer att ha bra underlag och verktyg när vi 2012 ska ta itu med nästa strategiska plan.

HSV HADE BETT UNIVERSITETET och fördjupningsmiljöerna att särskilt beakta kvalitetsaspekterna inom utbildningen

redan i den självvärdering som LU gjorde tidigare i år.

– Ändå kom samtalen nu att också handla mycket om hur universitetet som helhet arbetar med forskningsplanering och med tredje uppgiften, dvs. innovation och samverkan med samhället, och hur vi sköter kommunikationen brett, säger Åsa Lindberg-Sand, koordinator för kvalitetsarbetet vid LU.

EN FÖRKLARING KAN VARA, menar hon, att denna granskningsomgång inriktas på de sex stora universiteten där forskning och innovation har en framskjuten plats vid sidan om utbildningen.

– Det är naturligt att bedömarna ville sätta in utbildningen i ett större sammanhang. Lunds universitet har en stark forskningsprofil. Det framgick inte minst sista dagen som gruppen var i Lund. Då kom det preliminära beskedet om att ESS ska placeras här och det var samtidigt doktorspromotion, säger Åsa Lindberg-Sand.

Besöket var väl förberett och flöt utan gnissel – alla parter ställde upp helhjärtat, sammanfattar hon.

– Nu väntar vi med spänning på omdömena.

BRITTA COLLBERG

HSVs platsbesök

Under hela vecka 22 gjorde Högskoleverket platsbesök vid LU för att granska hur universitetet som helhet arbetar med att främja kvaliteten i utbildningen. HSV samtalade med universitetsledningen men också med dekaner, studentkårer, sektionschefer samt lärare och studenter vid fördjupningsmiljöerna som valts ut.

Fördjupningsmiljöerna är maskinteknik inklusive teknisk design, Geologiska institutionen, Master's programme in International Human Rights Law, sjukgymnastprogrammet, latinämnet och Företagsekonomiska institutionen.

Inför HSV:s besök har en självvärdering tagits fram vilken tjänar som underlag för granskningen. Dels finns en självvärdering på universitetsgemensam nivå, dels för var och en av fördjupningsmiljöerna.

Reglertekniker tar upp konkurrensen med USA

FORSKNING. Det är lyxigt att sitta på 75 miljoner som räcker i tio år och söka ytterligare strategiska forskningsmedel. Det är få förunnat att ha så långsiktig försörjning och inte vara beroende av att leverera något specialbeställt resultat, utan kunna leta fritt efter relevans.

Anders Rantzer. FOTO: MATS NYGREN

I den sitsen sitter nu Anders Rantzer, professor och prefekt i reglerteknik, och samordnare för LCCC, Lund Center for Control of Complex Engineering Systems, en av de miljöer som förra sommaren fick Linnébidrag av Vetenskapsrådet och Formas.

I slutet av maj ägnades två dagar åt en workshop på LTH. Världsledande forskare och företag träffade och föreläste som en kick-off på LCCC. Anders Rantzer var nöjd med intresset och resultatet. Åhörare reste till Lund från sydsvenska och danska universitet och från några företag. Uppgiften var att peka framåt och peka på problem.

– Nästa vår fortsätter vi med en tematermin med fyra workshops i Biskopshuset med vardera 30 världsledande internationella talare. Temana handlar om hur man samordnar flera styrenheter, hur man fattar beslut via spel och prismekanismer (ett möte mellan teknik och ekonomi), hur automatiska system anpassar sig och "lär sig" samt reglering av produktionskedjor.

Projektet kommer att hålla tio arbetsplatser och lika många bostäder tillgängliga för gäster under våren 2010 och Rantzer tror att 60–80 personer kommer att tillbringa tid här. Detta gör man både för att stimulera den lokala verksamheten och för att synas mer utåt.

– Vi har redan rekryterat tre nya postdocs, alla från USA (MIT, Berkeley och Illinois), men med koppling till Europa. Så det här är ett sätt att konkurrera med USA om de stora talangerna, konstaterar Anders Rantzer. Det är bra om de lär sig forska i USA, men de bör gärna återvända.

NU VILL HAN GÅ vidare och rekrytera tre till och hoppas att aktiviteterna ska ge institutionerna uppmärksamhet. De nya forskarna kan stötta handledningen av doktorander, där bara reglerteknik producerar runt fem avhandlingar om året. Ytterligare tre–fyra doktorander ska nu anställas. Senare får de relativt självständigt välja forskningsområde.

Bakom tvärvetenskapliga LCCC står Institutionerna för reglerteknik och EIT, elektro- och informationsteknik med sina telekomforskare.

– Att styra komplexa tekniska system låter kanske allmänt. Vi vill framför allt hitta metoder för att analysera stora system, skapa strukturer så de fungerar tillsammans i en helhet. Ett aktuellt exempel är energisystemen med el eller värme. Det kan också handla om kemiska processer, robotar eller biologiska system, medicin eller alltså även ekonomi, säger Anders Rantzer.

MATS NYGREN

Arkitektstudenter byggde skulpturträdgård av stampad jord

UTBILDNING. Att bygga hus och murar av stampjord är en ganska okänd teknik i Sverige. Den prövades dock när ett 40-tal arkitektstudenter i samarbete med konstnären Jane Philbrick byggde en skulpturträdgård vid Skissernas museum i maj.

Jane Philbrick, som är professor vid MIT i Boston (Massachusetts Institute of Technology), ställer ut på museet i september och verket i trädgården är ett komplement till hennes verk inomhus.

Till sin hjälp hade kursansvarige läraren Tomas Tägil även en annan MIT-lärare, Joseph Dahmen, som i praktiken fungerade som arbetsledare, och arkitekten Lars-Allan Palmgren från Stockholm.

Jane Philbrick "mutar" den hårt arbetande studenten Mattias Lindskog med lite choklad.

STAMPJORD eller "rammed earth" eller, på franska, "pisé", är en teknik med gamla anor, som bl.a. ingår i kinesiska muren. Principen är att lera, sand och halm stampas i formar så att den blir hård och fast. Resultatet står inte betongen så långt efter i hållbarhet och styrka. Men till skillnad från den är den miljövänlig och när den rasar kan man låta den ligga kvar på marken.

Det andra huvudsakliga materialet i installationen är växter från Botaniska trädgården formade av spaljéer.

Arkitektstudenter på andra och tredje året fick under tre veckor arbeta både i nära samarbete med en konstnär och praktiskt med att färdigställa ett verk i full skala, något som annars är mycket ovanligt i deras utbildning.

Studenterna tog fram ett par förslag som efter kritik låg till grund för det som byggdes.

– Summan har verkligen blivit mer än delarna här, säger Jane Philbrick. Vi har fått lära oss att ställa om till "low-focus". Vilken är egentligen fantasins och kreativitetens natur? Det har vi funderat på. Vi gör saker med andra metoder än ingenjörer. Hur något görs är lika viktigt som vad man gör. Hur gör man något nytt när det redan finns för mycket?

Jane Philbrick ställer många och filosofiska frågor.

Hon gillar detta byggmaterial, gjort av marken det står på, som efter användning åter blir jord. Hon gillar också det unika Skissernas museum.

– Vad är offentlig konst? Idag är det en jättestor fråga. Och här visas inte det färdiga resultatet utan processen bakom, tröskeln till konsten.

DEN FÄRDIGA TRÄDGÅRDEN innehåller tre murelement och några spaljéer där växter nu börjar klänga. Elementen skapar ett intressant rum med en trång passage.

– Den ingår i en diskussion om hållbarheten och hastigheten på samhällets utveckling, förklarar Jane Philbrick.

Studenterna har grävt och lagt en stabil grund till murarna, byggt formar och fyllt dem med jord som packats med föt-

Vänstra bilden:
Att läsa arkitektur kan vara rena grovarbetet.
Högra bilden:
Det färdiga resultatet.

ter, redskap och vibrerande maskiner.

På torsdagen – när det regnade – tyckte Tomas Tägil att det var dags att sätta stopp efter två murar. Studenterna hade redan lagt mycket mer tid än han kunde kräva på uppgiften, men Jane Philbrick blev olycklig. Nästa dag stod den tredje murens form färdig att fyllas – och solen sken och studenterna jobbade glatt vidare. Åke Hansson från Botan levererade växter som kan växa till vernissagen 6 september.

STAMPJORDSTEKNIKEN är inte helt okänd i Sverige. På Boo1 fanns en mur i lera, och i Steninge, Halland finns ett helt lerbyggarcentrum. Men i länder som Tyskland, Österrike och Schweiz är den något vanligare, påpekar Tomas Tägil. Stamplera härdar fortare än betong och får en vacker jord- eller sandfärg.

– Ur pedagogisk synpunkt är det ovärderligt med den här sortens övningar som ger en relation mellan teori och praktik. Dessutom lär sig studenter, som ibland ser sig som ”lonely stars” att samarbeta, menar han.

– Man lär sig väldigt mycket på att bygga i full skala och genomföra hela projektet. Det gör vi nästan aldrig annars, sa en av studenterna som LUM pratade med.

– Vi lämnar ifrån oss en ritning eller i bästa fall en liten modell. Man lär sig också att saker tar tid. Det som tar minuter att rita tar dagar att bygga.

TEXT & FOTO: MATS NYGREN

Naturvetare ense om visioner

VISION. Vilka grundläggande värderingar vilar naturvetenskapen på och vilka visioner har den naturvetenskapliga fakulteten? Dessa frågor har varit utgångspunkten för det strategiarbete som fakultetens ledningsgrupp har påbörjat under våren 2009. Vid ett internat i maj sammanställdes och diskuterades de olika synpunkter som hittills framkommit.

De grundläggande värderingarna kan sammanfattas i ett antal koncentrerade rubriker, exempelvis ”Vi vill förstå världen”, ”Vi vågar ifrågasätta och granska verkligheten”, ”Vi bidrar till mänskligheten kulturarv”. Bakom dessa rubriker döljer sig resonemang om naturvetenskapens drivkraft, om viljan att förstå och beskriva verkligheten utan att behöva tillgripa mysticism eller vidskepelse, etc. Naturvetenskapen strävar efter att formulera motsägelsefria beskrivningar av verkligheten. Kritiskt tänkande står i fokus.

Ytterligare ett par centrala ståndpunkter är att fakultetens forskning ska vara internationellt ledande och att fakulteten bejakar pluralism i valet av forskningsinriktningar. Bland resonemangen framfördes även en grundläggande värdering kring att naturvetenskaplig forskning är nyfikenhetsdriven och förutsättningslös, med en medvetenhet om att det är samhället som är uppdragsgivaren. Naturvetenskapen vill bidra till samhällsbyggandet.

– Våra utbildningar och vår forskning är väsentliga för att föra kunskapen framåt till kommande generationer, sammanfattar dekan Torbjörn von Schantz ledningsgruppens arbete under internatet.

– Det var intressant att se att vi alla, från matematiker till geologer, var ganska överens om de grundläggande värderingarna och visionerna, säger Leif Lönnblad, ställföreträdande prefekt för teoretisk fysik och astronomi.

UTIFRÅN de sammanställda värdegrunderna och visionerna kommer nu en rad konkreta mål att utmejslas vad gäller fakultetens strategiska arbete de kommande 3–5 åren. Värdegrunderna, visionerna och de konkreta målen kommer att diskuteras med fakultetens medarbetare för att därefter bilda innehållet i en kommande strategisk plan.

LENA BJÖRK BLIXT

Strategiska planen känd – men inte så viktig

VISION. Universitetets strategiska plan är känd och accepterad inom LUs olika ledningsskikt, främst genom ledorden. Men för såväl områden som institutioner spelar den mindre roll som styrdokument eftersom den är för vittomfattande och inte knuten till resurser. De planer som fakulteterna har gjort upp är generellt sett viktigare för det arbete som görs inom områdena. Inom förvaltningen spelar planen stor roll då man driver enskilda frågor. Liksom inom områdena är ledorden ganska väl förankrade, men generellt är det svårt att säga att arbetet har påverkats i någon större utsträckning genom planen.

Detta framgår av den slutrapport som Gunnel Holm och Hans Modig redovisar för sitt projekt ”Halvtidsuppföljning av Lunds universitets strategiska plan 2007–2011”. Projektet har genomförts via dokumentstudier och intervjuer – och syftet med slutrapporten är att redovisa måluppfyllelse, erfarenhet och rekommendationer för ett förbättrat arbetssätt.

Mikael Sörensson värnar om djurlivet i de gamla träden i UB-parken.

KRYPENS BESKYDDARE

Insektsforskaren Mikael Sörensson kämpar mot det han kallar för slentrianavverkning. Därför har han utvecklat AHA-metoden som ska hjälpa parkarbetare och förvaltare att på ett enkelt sätt bedöma vilka träd som är mest värdefulla att bevara för den biologiska mångfalden.

Ditåt flög den!

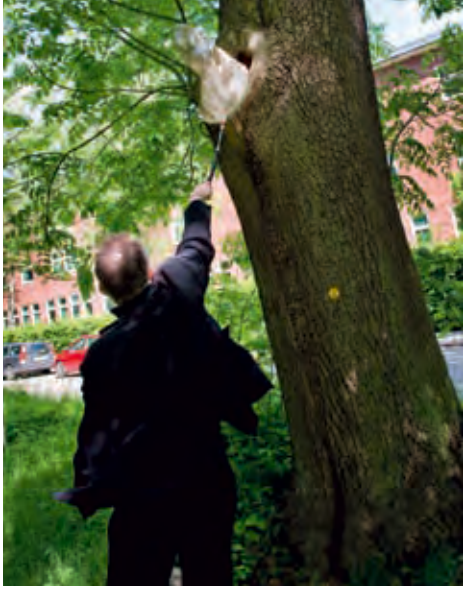

Nu är du fast!

Eller?

Solen letar sig ned genom lövverkets grönska. Grova trädstammar reser sig runtomkring. Åsynen av naturens lustiga former skapar en behaglig känsla av frihet inombords. Där står exempelvis en högstubbe, kapad flera meter över marken. Strax intill syns ett vackert hålträd; det mörka hålet breder ut sig på ena sidan av stammen, likt en tavla som låter betraktaren blicka in i det okända. Lite längre bort vilar de ihåliga resterna av en gammal koloss, utsträckt i den mjuka mattan av markvegetation.

Om det inte vore för bilarna och de intilliggande byggnaderna skulle man kunna fantisera om den vilda urskogens dofter och ljud. Men vi har faktiskt bara lämnat Helgonavägen och klivit in i UB-parkens norra del. Mikael Sörensson, från Institutionen för cell- och organismbiologi, visar runt bland träden. Plötsligt hejdar han sig mitt i en mening. Sträcker på halsen. Tittar uppmärksamt mot en skrovlig trädstam. I nästa sekund svingar han håven upp mot en liten insekt som fladdrar ut ur hålträdets öppning.

– Nej, den kom undan! säger han och förklarar i samma andetag att det rörde sig om en hålträdslevande blomfluga.

MIKAEL SÖRENSSON konstaterar att en enda högstubbe kan hysa ett par hundra olika arter av vedlevande insekter, flera av arterna är hotade. Han berättar engagerat om alla de tillfällen då han rusat ut i UB-parken och försökt rädda det som varit möjligt.

Det är Akademiska Hus som förvaltar UB-parken. Mikael Sörensson understryker att han har all respekt för behovet av säkerhetstänkande, men han invänder mot att åldrande träd slentrianmässigt sågas ner helt när de börjar bli instabila. Om man istället kapar dem några meter över marken kan man låta träden stå kvar som högstubbar och då gör man artrikedomen en stor tjänst, menar han.

NU HAR MIKAEL SÖRENSSON tagit fram en metod, kallad AHA-metoden, som ska hjälpa lekmän att avgöra vilka träd som innehåller störst artrikedom. Syftet är att man utan någon som helst artkunskap ska kunna bedöma vilka träd som är mest värdefulla att bevara. Om det är omöjligt att låta hela trädet stå kvar kan man åtminstone bevara en högstubbe, menar Sörensson. Målgrupp för metoden är personal inom kommunernas parkförvaltningar, inom kyrkogårdsförvaltningar och även de som vårdar alléer. Inte minst hoppas Mikael Sörensson att även Akademiska Hus ska börja använda AHA-metoden.

I parker, alléer och på kyrkogårdar finns det stora vinster att göra för naturvården. I dessa miljöer tillåts träd att bli mycket äldre än i vanliga skogar. De flesta vanliga skogar är så kallade produktionsskogar, som av ekonomiska skäl avverkas långt innan träden har blivit gamla.

Nyligen blev Mikael Sörensson inbjuden av länsstyrelsen i Skåne för att hålla ett seminarium om AHA-metoden för just kyrkogårdsförvaltningar och kommunala parkförvaltningar. I korthet går metoden ut på att man med hjälp av en enkel manual delar in träden i olika naturvärdesklasser. Dessa klasser avspeglar sannolikheten för att trädet hyser hotade arter. Indelningen i klasser görs genom att man noterar om träden har ett antal karaktäristiska strukturer: vattenfyllda grenhål, barklösa vedpartier, savflöden, påväxt av svamp samt trädhål med mulm (mulm är det lösa materialet som finns i ihåliga träd).

– Vem som helst klarar av att göra den här klassindelningen. Och metoden är både billig och snabb, säger Mikael Sörensson.

HELEN MÖLLER, miljösamordnare på Akademiska Hus Syd, tycker att metoden låter intressant. Kollegan Lennart Persson är förvaltare för just UB-parken. Han konstaterar att en del människor som arbetar i byggnaderna runt parken undrar över syftet med högstubbarna och de trädrester som lämnas kvar på marken.

– Vi får då förklara värdet av bevarandet för dem och de flesta brukar förstå, säger Lennart Persson.

TEXT: LENA BJÖRK BLIXT
FOTO: KENNET RUONA

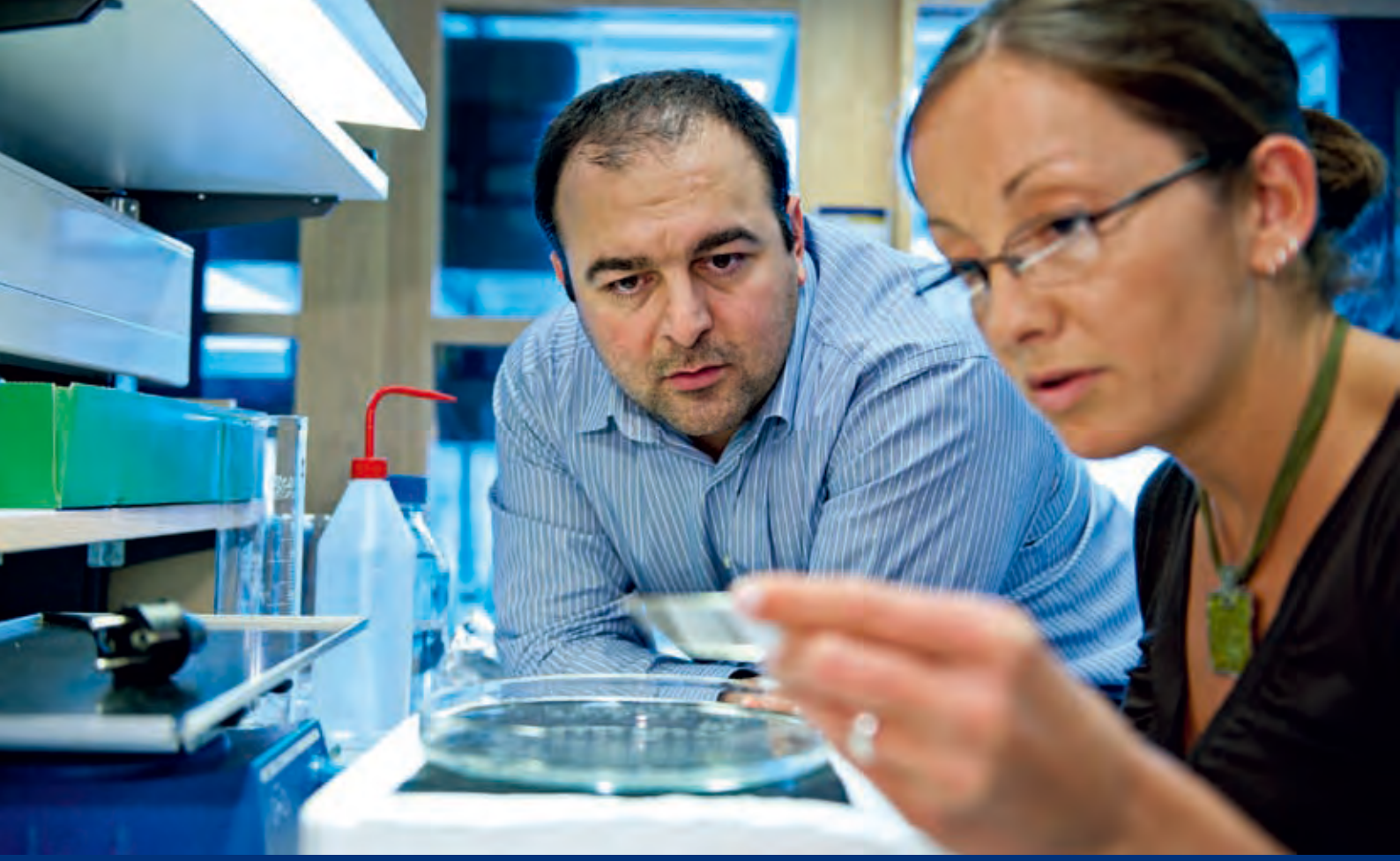

Deniz Kirik har goda förhoppningar om att kunna gå direkt in i parkisonpatientens hjärna och påverka dess kemi genom att föra in nya gener i nervvävnaden.

GENTERAPI MOT PARKINSONS

Hjärnan ska tillverka sin egen medicin

På 80- och 90-talet fick Lunds universitet och universitetssjukhus en hel del internationell uppmärksamhet för försöken att behandla Parkinsons sjukdom genom nervcellstransplantationer i hjärnan. Det var en pionjärinsats i framkanten av vad som då var tekniskt och medicinskt möjligt.

Det senaste decenniet har inga nya sådana ingrepp utförts i Lund. Men just nu förbereds en ansökan till Läkemedelsverket och Forskningsetiska kommittén. Lundaforskare är redo att inom kort pröva något som fortfarande smakar lite science fiction: genterapi mot parkinsonism.

Forskningsgruppen bakom nervcellstransplantationerna – ledd av Anders Björklund – hade en viss framgång med sina patienter, men efter några år brukade parkinsonsymtomen dyka upp igen. För tio år sedan gjordes en stor undersökning i USA för att utvärdera hur effektiva transplantationerna var. Alla patienter som ingick i studien opererades inte; en del utsattes för en ”sken-operation” – ett förfarande som av etiska skäl skulle ha varit omöjligt i de flesta europeiska länder. Placebo-effekten fick de skenopererade att känna sig bättre, men effekten avklingade efter någon månad. Av dem som verkligen opererades noterades vissa förbättringar i en tredjedel av fallen, men ofta blev inte förbättringarna bestående.

”Vi vet redan att metoden är ofarlig för patienten. Nu gäller det att visa att den också är effektiv. Vi hoppas på klartecken för klinisk prövning så snart som möjligt”

– Det har lett till nya insikter om när och på vilken typ av parkinsonpatienter transplantationerna bör utföras. Vi söker efter det mest optimala ingreppet och det är möjligt att transplantationerna återupptas inom de närmaste fem åren, säger professor Deniz Kirik som leder forskningsgruppen BRAINS (Brain Repair And Imaging in Neural Systems) på BMC.

DENIZ KIRIK BYGGER OCKSÅ UPP ett centrum för avancerad avbildning av hjärnan. Ett batteri av olika tekniker kan användas för att följa hjärnprocesserna.

– Under det senaste decenniet har teknikerna att avbilda hjärnan genomgått en dramatisk utveckling, säger han. Förr var det viktigt att följa upp transplantationerna genom att ta ut transplantatet och undersöka det. Det förutsatte alltså att patienten hade avlidit och att vederbörande också gett sitt tillstånd till en obduktion. Av alla dem som genomgick transplantationen har man bara fått tillfälle att göra den analysen på två individer.

PARKINSONS SJUKDOM leder till muskelspänning och skakningar som kan bli ett svårt fysiskt handikapp för de drabbade. Hjärnregioner som innehåller celler som producerar signalsubstansen dopamin är påverkade tidigt.

– Det är en åldersrelaterad förändring, konstaterar Deniz Kirik. Vi skulle alla drabbas av parkinsonism om vi blev tillräckligt gamla. Cirka en procent av alla i 60-årsåldern har sjukdomen och med växande ålder stiger frekvensen brant. För ett sekel sedan när medellivslängden var lägre var detta en ovanlig sjukdom. I det decennium som ligger framför oss kommer den att bli mycket vanlig och ett stort problem för sjukvården.

DET GÅR INTE ATT bota parkinsonpatienterna. Det finns effektiv behandling, men så fort denna avbryts återkommer symtomen. Viktigast är medicinering med L-dopa, en aminosyra som är ett förstadium till dopamin. Patienten kan dock med tiden utveckla en viss resistens så att medicinen periodvis inte verkar. Andra behandlingsmetoder som prövats är kirurgiska ingrepp där man skär av motoriska nervbanor eller elektrisk stimulering av den subthalamiska regionen som är förbunden med koordination av rörelser. I det senare fallet bär alltså patienten på ett batteri och inopererade hjärnelektroder.

Men nu öppnar sig ett nytt perspektiv: att gå direkt in i parkisonpatientens hjärna och påverka dess kemi. Man för in nya gener i nervvävnaden – och det finns två vägar som förefaller framkomliga. Antingen för man in en gen som stimulerar produktion av en nervtillväxtfaktor GNDF som är viktig i de så kallade gliacellerna som skyddar hjärnans nervvävnad, eller också en gen som stimulerar produktionen av två enzym (tyrosin hydroxylas och GTP cyclohydrolas).

– Djurförsök har visat att båda metoderna leder till en återhämtning av den ▶

Deniz Kirik i labbet.

skadade nervvävnaden. Vi tänker satsa på genen som ger en tillväxt av de båda enzymen. Vi vet redan att metoden är ofarlig för patienten. Nu gäller det att visa att den också är effektiv. Vi hoppas på klartecken för klinisk prövning så snart som möjligt, säger Deniz Kirik som arbetar tillsammans med Tomas Björklund och Carl Rosenblad i ett team som även innefattar Håkan Widner och Anders Björklund.

GENTERAPI VAR LÄNGE något som bara fanns i forskarnas drömvärld. År 1990 gjordes det första försöket på människa; patienten var en flicka med sviktande immunförsvar. Sedan dess har genterapi testats för en rad sjukdomstillstånd, men framgångarna har varit begränsade. Det är svårt att föra in generna i de celler där man vill ha dem. Som bärare använder man virus som får ”infektera” cellerna med sitt genmaterial.

– Om man ska föra in gener i organ som ständigt förnyar sig måste man vara säker på att den gen som införts mångfaldigas vid celldelningarna, resonerar Deniz Kirik. Det är problematiskt. När det gäller hjärnan har vi en stor fördel. Hjärncellerna delar sig inte. Dessutom tillförs generna lokalt, inte via blodbanorna som i vissa andra former av genterapi.

DET VIRUS som kommer att bära genen kallas AAV, adeno-associerat virus. Det är inte sjukdomsframkallande hos människa, och det kommer att vara berövat all arvsmassa utom just den terapeutiska genen.

– Enzymerna som produceras deltar i produktionen av dopamin – ungefär som när man ger patienten L-dopa. Om allt fungerar som det ska kan man alltså säga att hjärnan har börjat tillverka sin egen medicin, summerar Deniz Kirik.

TEXT: GÖRAN FRANKEL
FOTO: KENNET RUONA

Deniz Kirik flyttade från Turkiet till Lund för att disputera och har stannat kvar.

Hjärnan fascinerade tidigt

Ingen materia vi stött på i universum är så gåtfull och så komplicerad som den mänskliga hjärnan. Den fascinerade Deniz Kirik redan innan han hade bestämt sig för studera medicin. Men möjligheterna att ägna sig åt hjärnforskning visade sig vara begränsade i hans hemland Turkiet.

Deniz Kirik växte upp i Antakya, en småstad i Anatolien nära den syriska gränsen. Staden är också känd som Antiochia och var en gång i tiden huvudstad i det seleukidiska imperiet.

– Det var ett bra ställe att växa upp på, berättar Deniz. Man kunde tänka fritt där. På min gata fanns det en kyrka, en synagoga och en moské, och vem som helst var välkommen att besöka dessa platser.

Deniz utbildade sig till läkare i Ankara, men helst ville han ägna sig åt forskning. En professor på medicinska fakulteten hade kontakter med Lund och skickade honom dit 1995. Han kom att ingå i Anders Björklunds forskargrupp och blev forskarstuderande. På somrarna for han hem till Turkiet och jobbade som läkare. 2001 disputerade han. Han fick en forskningsrådsstödd tjänst och bildade forskningsgruppen BRAINS. Sin professur fick Deniz Kirik 2009.

SOMLIGA ÄR FORSKARE på mer än heltid; det gäller också Deniz, som pratar hjärnforskning redan vid frukostbordet. Han är nämligen gift med en annan hjärnforskare, Åsa Petersén. Henne mötte han redan under sitt första besök i Sverige; hon var då knuten till en internationell studentförening och tog hand om besökare från utlandet. I dag arbetar de i samma korridor på BMC. Åsa Petersén forskar kring Huntingtons sjukdom, och numera samarbetar de för att öka förståelsen för hur sjukdomar uppkommer i hjärnan.

En yngre bror till Deniz finns också i Lund. Han heter Ufuk Kirik och ägnar sig åt teknisk matematik vid LTH, men är också inskriven på Deniz avdelning. Där brukar han hjälpa till med datorstöd.

GÖRAN FRANKEL

EGYPTEN NÄSTA

för Medelhavskurser

De första kurserna i Medelhavsprojektet är nu genomförda. Nästan hundra studenter har tagit chansen att läsa en kortare masterkurs i Aten, Istanbul eller Rom. Nu vill man utöka studieländerna med Egypten. LUM följde med till Alexandria på jakt efter nya samarbetspartners. ▶

På bakgatorna i basarerna är varuutbudet stort. Här är det (med ryggarna emot) Eva Wiberg och Yahia Mohamed-Mahmood som ser sig omkring.

Eva Wiberg diskuterar samarbetsmöjligheter med professor Hind Hanafy på Alexandria University. I bakgrunden syns Tommy Arwitz, direktör för Svenska institutet.

Medelhavskurserna sköts och drivs av nätverket USI som står för "Universitet i samverkan för internationalisering". Det bildades 2006 i Rom och de första kurserna gavs i höstas. Nätverket träffas en gång om året och här i Alexandria är första gången man har kursutvärderingar att läsa: "För mycket jobb för så få poäng. Kul. Bra stämning. För brett, inget djup – för lite arkeologi. Ingen problemlösning. Tidskrävande. Lärorikt"

– Vi måste tänka på hur vi presenterar våra kurser, säger Gunnel Forsberg professor i humanekologi vid Stockholms universitet.

Hon höll i vattenkursen i Aten, och är en av 15 lärare kring det stora ovala sammanträdesbordet på Svenska institutet i Alexandria. I fönstren speglar sig Medelhavet och här inne finns representanter från ytterligare sex svenska universitet: Uppsala, Växjö, Göteborg, Linköping, Umeå och Lund.

USI ÄR ETT NATIONELLT flervetenskapligt projekt och leds av Eva Wiberg, prodekan för HT-området och docent i italienska. Hennes pappa, arkeolog Carl-Eric Östenberg var chef för Svenska institutet i Rom, där hon växte upp. Det kändes rätt naturligt för henne att ta på sig uppgiften att leda samarbetet.

– Instituten är intresserade av att bredda sin utbildningsverksamhet. Samtidigt pluggar för få svenska studenter utomlands. Vi såg möjligheten att erbjuda attraktiva studiemiljöer vid Medelhavet där de flesta svenska instituten finns, säger Eva Wiberg.

I höstas gavs så de första kurserna; en i Istanbul om familj, rätt och religion och en i Aten om vattenförsörjning. I vår har man gett ytterligare en i Istanbul om kulturmöten mellan öst och väst. Och man har också slutit det första avtalet med ett inhemskt universitet, Università Roma 3, i Rom.

– Jätteroligt. Överenskommelsen är ett steg på väg mot framtida gemensamma kurser i Rom, säger Eva Wiberg.

AVTALET INNEBÄR att tre lärosäten, Lund, Göteborg och Umeå tillsammans med Svenska institutet i Rom och Università Roma 3 har kommit överens om gemensamma inslag med såväl italienska som svenska lärare och studenter inom kursen "Kommunikativ variation" som går i Rom i höst. De italienska studenterna får poäng av sitt lärosäte för sina insatser under fältstudierna i Rom och de svenska studenterna får ta del av seminarieverksamhet vid Romuniversitetet och på institutet.

I Alexandria är man nu på jakt efter liknande avtal. Här finns två universitet, det privata Arab Academy for Science, Technology & Maritime Transport med 20.000 studenter, och statliga Alexandria University med 70.000 studenter.

– På Arab Academy ska ni samhällsvetare och humanister nog inte ha alltför stora förväntningar, säger Tommy Arwitz, institutsdirektör och före detta konsul i Amman.

MEN ARAB ACADEMY ÖVERRASKAR med många inriktningar, modern teknik och inspirerande föreläsare. Dessutom har man redan flera avtal med andra europeiska universitet.

Spetskompetensen finns inom havs- och transportutbildning och gruppen bussas ut till det moderna campuset som för övrigt ligger vid Abukir, där Lord Nelson besegrade den franska flottan 1798. Idag finns här bland annat en högteknologisk simulatorenhet med en avancerad styrhytt och utanför simuleras hagel, regn och snö. Vågor slår upp mot fönstren och en lätt sjösjuk grupp vinglar vidare till fräscha undervisningslokaler med tillmötesgående lärare och studenter.

I de efterföljande diskussionerna om ett framtida kurssamarbete säger professor Meer Hamza, dekanus för den affärsinriktade fakulteten vid Arab Academy,

att hållbar utveckling är intressant för dem, liksom den teknologiska aspekten av globalisering. Det blir den samhällsvetenskapliga dekanen från Stockholms universitet Gudrun Dahl som tar på sig att samordna ett eventuellt kurssamarbete med Arab Academy.

PÅ ALEXANDRIA UNIVERSITY, som gruppen besöker dagen därpå, är det en kvinna som spelar huvudrollen. Professor Hind Hanafy tar emot i en sal som tidigare var en italiensk kyrka och som får både Pelarsalen och Gamla Biskopshuset hemma i Lund att blekna. Överst i fonden hänger ett jättefotografi på en leende president Hosni Mubarak.

Här är man väl förtrogen med Sverige, dels genom SIDA-samarbete, dels genom engagemang i The Anna Lindh Foundation. Alexandria University har med sina över tusen utländska studenter blivit ett globalt centrum för studier i arabiska. Dessutom fungerar det som ett nav i samarbetet med andra Medelhavsuniversitet.

Efter den mer formella presentationen uppstår informella samtal mellan de svenska och egyptiska lärarna inom samma ämnesområden. Anette Månsson, prodekan för den språkliga fakulteten i Uppsala, blir särskilt intresserad av det hellenistiska centrumet som har sin undervisning i det vackra Bibliotheca Alexandrina, byggt till minne av det gamla antika biblioteket.

Vid den uppsamlande diskussionen kring sammanträdesbordet på Svenska institutet är stämningen hög. Båda universitetsbesöken var lovande och ser ut att resultera i framtida kurssamarbete. Det fanns intresse för de kurser som redan ges inom USI och stora möjligheter att utveckla nya.

– Med tanke på Alexandrias centrala roll i det redan existerande Medelhavssamarbetet och Egypten som dörr mot arabvärlden passar samarbetet väl in i regeringens strategiska satsning på Mellanöstern, säger Tommy Arwitz på ambassadörsvis.

– Även på högskolesidan så har ju exempelvis Lunds universitet profilerat sig med Centrum för Mellanösternstudier, tillägger Gunnel Holm, kanslichef för HT-området.

Sammanfattningsvis konstaterar man att de kurser som gavs i höstas och våras har löpt förhållandevis bra. De har varit arbetskrävande men lärorika. Informationen och administrationen kring dem behöver samordnas bättre.

Den fortsatta finansieringen är dock ett problem. Hittills har man haft stort stöd av Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning, STINT.

– Men på sikt måste vi lärosäten klara av detta själva, säger Eva Wiberg.

Man blir överens om att det krävs en egen budget, särskilda pengar, för Medelhavskurserna och att man måste övertyga sina universitetsledningar om det.

NÄSTA ÅRS NÄTVERKSTRÄFF förläggs till Svenska teologiska institutet i Jerusalem, STI. Kanske ytterligare en samarbetspartner – och tänk vilka spännande kurser man skulle kunna utveckla där med alla religioner och kulturer som möts. Diskussionerna tar fart med en gång igen till någon dämpar den kreativa skaran med att de faktiskt fortfarande är i Egypten.

– Okej då – nästa år i Jerusalem!

TEXT & FOTO: MARIA LINDH

Medelhavskurserna

BEFINTLIGA KURSER:

- Vatten – resurshantering fokus Grekland, 7,5 hp, Aten
- Familj, religion och rätt 15 hp, Istanbul
- Kulturmöten mellan öst och väst, 7,5 hp, Istanbul
- Kommunikativ variation i tid och rum, 7,5 hp, Rom

FÖR VEM: Svenska studenter med samhällsvetenskaplig, humanistisk, teologisk, naturvetenskaplig eller juridisk grundexamen.

AV VEM: Kurserna hålls av både svenska och inhemska lärare med gästföreläsare från kurslandet.

KURSUPPLÄGG: Delvis hemstudier, dvs. i Sverige. Den utlandsförlagda kursdelen är huvudsakligen laborativ med fältstudier och studiebesök.

SAMVERKANDE UNIVERSITET: Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå, Uppsala och Växjö universitet.

Kurserna syftar också till att skapa nätverk som kan främja forskningen mellan universiteten i Sverige och i Medelhavsregionen.

Lärarna vid Arab Academy var inte bara välklädda – de var roliga också… Roade åhörare fr.v. är Gudrun Dahl, Staffan Wahlström, Yahia Mohamed-Mahmood, Gunnar Svensson och Gunnel Holm.

Gamla Klassicum har renoverats och ska nu hysa Pufendorfinstitutet. Här invigningsmingel i det tidigare Antikmuseet.

ETT HUS FÖR FRIA TANKAR

– Härmed förklarar jag huset ockuperat av den fria tanken, sa Per Eriksson vid invigningen av Pufendorfinstitutet i slutet av maj.

Det var många stora ord om den fria tankens oas bland invigningstalarna.

Bland åhörarna kunde man höra mer försiktiga uttalanden: Ett vackert skal är på plats, nu gäller det att fylla det med innehåll också.

Skalet, det vill säga gamla Klassicum på Biskopsgatan 3 är onekligen mycket vackert. På rekordkort tid har det renoverats och försetts med 20 arbetsplatser, flera seminarierum och videokonferensanläggning. Allt omgivet av klassiska gipsstatyer och fresker från det gamla antikmuseet som tidigare hade sin hemvist i huset.

STURE FORSÉN är den ursprungliga initiativtagaren till institutet. Med andra så kallade Institutes for advanced studies som förebild har han verkat för att skapa en öppen kreativ miljö där forskare från vitt skilda ämnesområden ska kunna samlas kring olika frågor. På så sätt ska nya tvärvetenskapliga forskningsprojekt växa fram.

– Många forskare upplever sin vardag som slitsam och ofta så fylld med uppgifter att utrymme för reflekterande över forskningsfrågor eller möten med forskare från andra discipliner saknas, säger Sture Forsén. Det är inte heller lätt för en forskare att byta forskningsinriktning, men med finansiell hjälp från Pufendorfinstitutet kan forskare få en möjlighet att under ett år eller mer kunna ventilera nya idéer och inspireras att satsa på nya forskningsområden tillsammans med andra kollegor. På det här sättet ökar dynamiken inom universitetet.

Sune Sunesson, styrelseordförande för Pufendorfinstitutet säger att en fristad för kreativa forskare är en dröm som han har närt ända sedan han kom till Lund för 29 år sedan.

– Detta är en gåva som vi har längtat efter länge. Nu gäller det att hitta de rätta forskarna och ge dem tid.

HAN ÄR NOGA MED att påpeka att institutet inte får bli ett ställe där forskare kan slå sig till ro. Varje tema har en begränsad livslängd inom institutet innan det sedan slussas ut i andra delar av universitetet. Huset ska fyllas med forskargrupper som tror på synergieffekter av att studera ett ämne tvärvetenskapligt.

Det första tvärvetenskapliga tema som studeras inom institutet är ”Epigenetik – medicinska, näringsmässiga, sociala, juridiska och etiska konsekvenser”. Redan under våren, innan institutet var färdigt, har en grupp forskare träffats i se-

Epigenetik

Epigenetik handlar om förändringar av DNA av strukturell karaktär som påverkar hur gener sätts på och stängs av – dvs. hur de uttrycks. De senaste årens forskning har visat att genuttrycket hos en individ kan påverkas av den yttre miljön – såväl den psykosociala som av kemiska miljöfaktorer, inklusive födan. Dessa epigenetiska förändringar kan i sin tur öka individens risk att drabbas av olika sjukdomar eller av beteendestörningar, t.ex. tror man idag att flertalet barnleukemier är orsakade av epigenetiska förändringar som rubbar reglering av genernas uttryck. De epigenetiska förändringarna hos en individ kan vidare gå i arv i upp till tre generationer – möjligen längre. I motsats till förändringar som beror på mutationer i nukleotidsekvensen kan epigenetiska förändringar motverkas av olika läkemedel. Inom läkemedelsindustrin pågår betydande aktivitet att finna selektiva ”epigenetiska” läkemedel mot t.ex. vissa cancerformer.

Vilken är din koppling till epigenetik?

Den första tvärvetenskapliga forskargruppen inom institutet ska studera temat ”Epigenetik – medicinska, näringsmässiga, sociala, juridiska och etiska konsekvenser”.

Markus Ringnér, onkologi
– På senare tid har det blivit möjligt att i celler undersöka epigenetiska förändringar för hela det mänskliga genomet. En del av min forskning handlar om att studera epigenetiska förändringar som karakteriserar olika former av bröstcancer.

Kajsa Paulsson, klinisk genetik
– Min forskning handlar om förvärvade genetiska förändringar i leukemiceller. Under senare år har det visat sig att epigenetiska faktorer kan spela en roll för sjukdomsutvecklingen, t.ex. genom att s.k. metylering leder till att vissa gener stängs av, och det är något som jag vill undersöka mer.

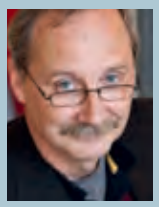

Mattias Höglund, klinisk genetik
– Betydelsen av epigenetiska förändringar i samband med cancerutbrott är känd sedan tidigare. Ny teknik har dock öppnat nya perspektiv på detta område. Min forskning syftar bland annat till att utnyttja denna nya kunskap för att ytterligare förstå uppkomst av cancer.

MÅLNING: C.P. MÖRTH, EFTER D. K. EHRENSTRAHL

Samuel von Pufendorf

Samuel von Pufendorf, tysk jurist och historiker, en av naturrättens teoretiker. Han blev Lunds universitets första professor år 1668. Hans teorier om naturtillstånd, fördrag och stat var icke andliga och härleddes ur förnuftet, vilket upprörde teologer och kyrkan.

minarier och studerat hur gener regleras, vilka faktorer som påverkar detta och vad det får för konsekvenser. (Se faktaruta föregående sida).

– Medlemmarna i epigenetikgruppen ”handplockades” mer eller mindre för att komma igång med institutets verksamhet så fort som möjligt, säger Sture Forsén, som själv ska vara vetenskaplig föreståndare i en övergångsfas.

I FORTSÄTTNINGEN är det tänkt att forskare från hela universitetet ska kunna komma med förslag till nya teman. Man ska då presentera genomtänkta förslag på medlemmar i temagruppen och gärna vilka internationella gästforskare man vill knyta till gruppen. Sedan får institutets styrelse tillsammans med en internationell vetenskaplig rådgivargrupp avgöra vilka förslag som får möjlighet att förverkliga sina idéer inom institutets ramar.

– Det vore en fördel om de forskare som önskar komma till institutet redan har lärt känna varandra, vet att de arbetar bra tillsammans samt att de har ångan uppe, säger Sture Forsén.

FLERA ANDRA TEMAN har diskuterats. I det som har kommit längst vill man studera finanskrisen och dess följder för framtidens politiska ekonomi – såväl från industrialiserade länders som från utvecklingsländers perspektiv. Andra exempel på teman är: Långsiktiga klimatförändringar och dess konsekvenser, Morgondagens skolsystem och praktikdriven pedagogik, Kultur, entreprenörskap och marknader, Kommunikation och beslutsfattande i risksituationer, Religiöst våld och Från kvantsystem till makroskopiska system.

I Pufendorfinstitutets arbetsgrupp för epigenetik kommer alla deltagarna från Lunds universitet. Den ursprung-

Susanne Lundin, etnologi

– Jag är bland annat intresserad av hur det moraliska ansvarstänkande som utmärker vår samtid kommer att samspela med idén om att det är möjligt att påverka individers biologiska arv. Kommer människor kräva att myndigheter t.ex. skapar bra miljöer för skolbarn? Kommer försäkringsbolag begära genetiska test och skräddarsydd livsföring? Kommer människor att i än högre grad vilja lägga livet till rätta eller rent av att skapa ett “perfekt jag”? Och vem drar upp rättesnöret för vad som är normalitet och en normal individ?

Karin Broberg, arbets- och miljömedicin

– Ämnen i vår miljö kan snabbt förändra den epigenetiska koden. Som arbets- och miljömedicinare studerar jag hur giftiga ämnen som vi får i oss tex via maten och dricksvattnet – föreningar som DDT och PCB, metaller som kadmium och arsenik – förändrar epigenetiska processer i kroppen och hur det påverkar vår hälsa.

Marie Hedlund, statsvetenskap

– Jag intresserar mig för politiska implikationer av epigenetik. Kunskapen aktualiserar frågor om makt, demokrati, ansvar och politisk styrning, exempelvis: Var bör gränsen gå mellan statens och invididens ansvar för epigenetiska effekter framkallade av miljö och livsstil? I vilken utsträckning bör staten styra människors livsbetingelser? Vilket ansvar har individen för att vårda sitt epigenom? Vilken insyn bör finnas i forskningen?

Timo Minssen, juridik

– Epigenetiska mekanismer diskuteras även i patentsammanhang. Inom Epigenetikprojektet kommer jag att fokusera på patenträtt och även undersöka vilka generella juridiska aspekter man måste ta hänsyn till för att kunna möta de utmaningar som epigenetisk kunskap genererar. Jag kommer göra en sondering av läget som kan röra miljörätt, biobankslagen, godkännande av läkemedel, socioetiska frågor etc.

liga idén, att knyta ett antal gästforskare och andra externa medlemmar inom de framtida temagrupperna har man dock inte gett upp.

Möjligheten att t.ex. attrahera internationella gästforskare på toppnivå handlar i hög grad om ekonomiska resurser.

– Pufendorfinstitutets generösa bidrag från Marcus och Alice Wallenbergs stiftelse var helt öronmärkt för själva ombyggnaden och är dessutom förbrukat. När det gäller medel för gästforskare vore vi ytterst tacksamma för hjälp från externa donatorer, säger Sture Forsén.

TEXT: ULRIKA OREDSSON
FOTO: GUNNAR MENANDER

Sture Forsén är den ursprungliga initiativtagaren till Pufendorfinstitutet. Han har verkat för att skapa en öppen kreativ miljö där forskare från vitt skilda ämnesområden ska kunna samlas kring olika frågor.

Charlotte Ling, diabetesforskning

– Jag studerar betydelsen av epigenetik vid uppkomst av typ 2-diabetes. Man har hittills funnit att epigenetiska faktorer, t.ex. DNA metylering, påverkar genuttrycket av ett antal kandidat gener för typ 2-diabetes i bukspottkörtel och muskel från människa och därmed insulin-frisättning och -känslighet. Vidare har man funnit epigenetiska förändringar i bukspottkörtlar från patienter med typ 2-diabetes.

Elin Bommenel, vetenskapshistoriker, Service management

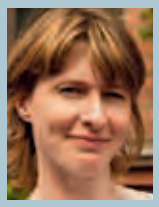

– Epigenetik utgör ett relativt nytt och ”hett” forskningsområde i mötet mellan flera discipliner. När användbarhet, trovärdighet och legitimitet har skapats för ny forskning förut, har samtidigt vad man skulle kunna kalla ”biprodukter” skapats: till exempel förändrade förståelser av socialt och biologiskt arv, av ansvarstagande över generationer, och kanske ytterst av mänskligt liv. De biprodukterna och deras tillkomstprocess studerar jag som vetenskapshistoriker.

Tommy Bengtsson, ekonomisk historia, Centrum för ekonomisk demografi

– Vi har byggt upp en databas med demografiska och ekonomiska uppgifter på individnivå från mitten av 1600-talet fram tills idag bland annat för att studera hur yttre faktorer, som skördar och klimat, påverkat överlevnad, barnafödande och mobilitet för olika grupper. Vi hoppas att i samarbete med forskare från andra discipliner kunna bidra till den epigenetiska forskningen med vår unika flergenerationsdatabas och med de metoder vi utvecklat genom åren.

Anders Castor, barnonkologi:

– Som barnonkolog är jag intresserad av att förstå de mekanismer som driver tumörutveckling hos barn. Vi börjar förstå att det inte bara är genetiska förändringar som är viktiga för tumörcellers funktion, utan också epigenetiska faktorer har betydelse. Kanske är dessa faktorer åtkomliga för diagnostik och förbättrad terapi.

Deltar gör även professorn i näringslära Nils-George Asp och medicinetikern Nils Eric Sahlin.

Deltagarna på uppdragsutbildningen "Child Rights, Classroom and School Management", för dagen utanför klassrummet.

VART ÄR UTBILDNINGEN PÅ VÄG?

Kommer Lunds universitet att behålla sin roll i det globala klassrummet? Hämmar kvalitetskontrollen den pedagogiska förnyelsen? Och hur mycket kan man egentligen begära av en akademisk lärare?

Under våren har LUM skrivit om kvalitetssäkring, breddad rekrytering, e-lärande och anställningsbarhet – alla centrala frågor för utbildningen.

I sista delen av serien "Utbildning – hur och för vem?" försöker fem lärare fånga in de utmaningar som utbildningen står inför.

Solen skiner och himlen är blå över kvarteret Paradis där de samlas, deltagarna på uppdragsutbildningen ”Child Rights, Classroom and School Management” – en kurs som getts återkommande under sex år och samlat mer än trehundra deltagare från hela världen.

De som i dag befinner sig i ”Paradiset” är lärare och skoladministratörer från Asien, Afrika och Latinamerika. Deras hemländer är fattiga och lärare och elever arbetar under svåra förhållanden. På kursen i Lund får deltagarna nya kunskaper om hur de kan förbättra situationen och slå vakt om barnens rätt till utbildning. De lär också av varandra och bygger nätverk för framtiden.

RÄTTSSOCIOLOGEN Per Wickenberg är en av de fyra–fem lärare som hållit i Child Rights-kurserna i samarbete med LUCE, universitetets uppdragsutbildning. När deltagare slår sig ner i gräset runt honom blir det lite som en pedagogisk urscen: ”profeten” och ”lärjungarna” under trädet. Frågan är hur länge det kommer att se ut så här – med läraren från Lund som samlar världen omkring sig? Ja, vad händer med den svenska utbildningen över huvud taget de närmaste åren?

LU:S AKADEMISKA LEDARE och chefer gjorde i våras en riskanalys för universitetet. Hoten mot utbildningen hamnade högt. Utbildningsanslagen har länge urholkats och om utvecklingen fortsätter är det stor risk att man tappar i kvalitet. Då kommer studenterna att svika och grundvalen för Lunds universitet hotas.

Forskningen har fått politikernas öra och miljonerna flutit in. Men den akademiska grundutbildningen har inte haft lika lätt att göra sig gällande. Och många ser undervisningen som second best, en arbetsuppgift som ska genomföras klanderfritt, men som saknar forskningens status.

Samtidigt är det inte längre möjligt att få en professorstjänst enbart på forskningsmeriter. Och allt fler börjar hävda utbildningens centrala roll, t.ex. Geoffrey Boulton som höll i den stora forskningsutvärderingen förra året, RQ08. Studenterna och utbildningen är förutsättningen för universitetens liv och utveckling och ovärderlig för de regioner där de verkar. Utbildningen får aldrig bli instrumentell; med enkel marknadsanpassning gräver universiteten sin egen grav, och forskning och utbildning får inte separeras, var Boultons budskap.

– Så tycker vi också inom Lunds universitet. Visst har det varit mycket fokus på forskning och den sittande regeringens njugghet mot grundutbildningen är närmast ett svek. Men när man pratar med LUs dekaner och prefekter tar de ansvar för helheten – forskning, utbildning och också innovation, dvs. samverkan med omvärlden. Det bådar gott, liksom att rektorerna i högskoleförbundet SUHF vill prioritera höjda utbildningsanslag, säger prorektor Eva Åkesson

MEN PENGARNA KOMMER INTE att delas ut med samma automatik som förr. Signaler om att inte bara forsknings- utan även utbildningsanslag ska fördelas i konkurrens framöver sätter press på utbildningen. Det universitet som kan visa upp bra utbildningskvalitet ska belönas och kvaliteten mätas genom utvärderingar.

– Syftet är bra, men det finns en risk att kvalitetskontrollen kväver leklusten. Om man satsar för mycket på att få bort avarterna kanske man samtidigt städar bort dynamiken, säger Mats Benner, professor i forskningspolitik, som liksom Geoffrey Boulton börjat intressera sig alltmer för utbildningens villkor.

AVGIFTER SOM INFÖRS 2011 för utomeuropeiska studenter är en annan stor utmaning för universiteten. Child Rights-kursarna på gräsmattan i kvarteret Paradis får sin utbildning betald av SIDA. Men om de hade varit vanliga internationella studenter på grundutbildningen eller på något masterprogram och fått betala för sig är det inte säkert att de kunnat, eller velat, välja Sverige och Lund.

Ökad konkurrens om medel har resulterat i tydligare A- och B-lag bland forskarna. Kanske får vi se liknande effekter bland lärarna i utbildningen. Det gör man i alla fall i USA. Där pågår en diskussion om huruvida man kan lita på att utbildningen på elituniversiteten håller den nivå som utlovas. Är det verkligen värt 50.000 dollar att låta sin dotter eller son studera vid Yale, frågar sig många. Universiteten svarar med att ▶

Per Wickenberg i samtal med Walid Yasin, Education Quality Advisor vid Utbildningsministeriet i Egypten.

marknadsföra sina skyltnamn – nobelpristagare och andra framstående forskare som föreläser på grundnivå. Men dessa är samtidigt ofta frikopplade från den övriga verksamheten och flyger som megastjärnor mellan olika universitet, berättar Mats Benner. De lärare som håller igång utbildningen – sitter i möten, leder seminarier och rättar tentor – har inte samma förmånliga villkor.

"Kvalitet i en globaliserad, digitaliserad värld är en iscensatt egenskap – det handlar om synlighet, attraktion och tillgänglighet. Receptet är att lyfta fram sina pedagogiska stjärnor och, om man inte har dem, rekrytera dem."

– En kvalitetsstämpel från Högskoleverket kommer inte att räcka för att attrahera de bästa studenterna till Lunds universitet i framtiden, helt enkelt för att alla kommer att ha den, menar han.

Kvalitet i en globaliserad, digitaliserad värld är en iscensatt egenskap – det handlar om synlighet, attraktion och tillgänglighet. Receptet är att lyfta fram sina pedagogiska stjärnor och, om man inte har dem, rekrytera dem.

– Samtidigt är Sverige inte USA, utan ett litet land med en annan tradition. Vi satsar mer på bredden och har t.ex. obligatorisk högskolepedagogisk utbildning för akademiska lärare. Det är kanske bra, men för att utbildningen ska lyfta riktigt krävs mindre styrning och mer frikoppling, precis som i forskningen, menar Mats Benner.

Släpp lärarna fria och ge dem resurser att lägga upp sina kurser på nya sätt!

– Innovationer och nytänkande stimuleras av samspel med omvärlden – med samhälle, företag och studenter inte minst, anser Anders Axelsson, LTHs rektor.

– Vi samarbetar nära med företagen i våra utbildningar – vårt uppdrag är ju att förse omvärlden med duktigt folk och på det här sättet fångar vi upp behoven. Samtidigt ska vi vara steget före när det gäller innehållet. Våra studenter har skarpa hands on-kunskaper och kan omsätta visioner om t.ex. en hållbar utveckling i praktisk handling. Men vi vill få in mer av konkret innovationsarbete; entreprenörsanda måste genomsyra våra utbildningar ännu mer, säger Anders Axelsson.

EN VIKTIG UPPGIFT för LTHs lärare är att hålla jämna steg med den blixtsnabba tekniska utvecklingen. Ett sätt är att ta vara på de nya studenternas kompetens.

– De som börjar i dag är "födda fildelare" till skillnad från dem som går sista året. Paradigmskiftet har skett på fem år. Istället för att klaga över att gymnasisterna är sämre på matematik än förr, så borde vi se vad de faktiskt är – fullfjädrade datoranvändare – och utnyttja det!

UTMANINGARNA ÄR ALLTSÅ MÅNGA. Frågan är vad kan man begära av en universitetslärare? Detta är under ständig diskussion och förändring, i dag mer än någonsin, menar idéhistorikern Victoria Höög, docent vid Filosofiska institutionen och föreståndare för vetenskaplig grundkurs, Core curriculum.

Det finns en stor osäkerhet kring lärarens roll, om hur relationen till studenten ska se ut och dialogen föras med bibehållen respekt, menar hon.

– Studenterna ska få del av det bästa, men tiden är begränsad och det finns inte utrymme för detta "mothering and fathering" som många förväntar sig och som diskuteras också på amerikanska universitet. Vi akademiska lärare ska vara toleranta och kommunikativa. Inte "dadda" studenterna, utan vara intellektuella förebilder och sätta en standard för vilka krav de kan ställa på sin utbildning.

Bra lärare behöver bra villkor, menar Per Wickenberg. Eldsjälar finns alltid, men om utbildningen ska utvecklas på bred front måste lärarens status höjas.

– Ge lärarna mer tid för forskning – gärna lika mycket forsknings- som undervisningstid, som exempelvis i Danmark. Då får vi också kraft att reflektera över vår pedagogiska gärning tillsammans med kolleger. Det kommer att kosta, men det ska det väl få göra om Lund ska bli ett av Europas främsta universitet?

MEN UNIVERSITETETS DRAGNINGSKRAFT handlar inte bara om utbildningen utan om staden, människorna, vem man möter och hur man bemöts.

– Mervärdet för den som studerar här är mötet med Lunds universitet som helhet, glädjen att höra till och att delta i diskussionen. Vi kommer att arbeta mycket de närmaste åren med att göra lärandemiljöerna ännu mer attraktiva. Forskningen måste få större genomslag i utbildningen, till exempel genom att studenterna får tillgång till olika labb, säger Eva Åkesson.

Lärare lär av varandra

Hur utvecklas man som akademisk lärare? Ett sätt är att möta andra lärare, dela erfarenheter och reflektera över det pedagogiska uppdraget. Den 24 september erbjuds ett sådant tillfälle. Då hålls den pedagogiska utvecklingskonferensen vid Lunds universitet. Konferensen är ett forum för kritisk diskussion om lärande, undervisning och lärarskap. Här har lärare, forskarhandledare och andra pedagogiskt intresserade och verksamma, chans att utbyta pedagogiska erfarenheter. Programmet spänner från grundnivå till forskarnivå, från enskilda kursmoment till hela program. Mer info: /www.lu.se/utvecklingskonferens-09/

Hajarjhan Jhan Mohamed Khan.

Mats Benner.

Victoria Höög.

På gräsmattan i kvarteret Paradis berättar deltagarna på Child Rights-kursen om vad de fått ut av sina veckor i Sverige. En av dem är dr Hajarjhan Jhan Mohamed Khan. Hon är chef för en enhet på utbildningsdepartentet i Sri Lanka, som sysslar med socialt samarbete och fredsutbildning – ett uppdrag med brännande aktualitet. Under hennes dagar i Lund har 25 års blodigt inbördeskrig fått ett slut i Sri Lanka. I flyktinglägren som öppnats finns minst 15.000 barn som behöver utbildning. Hajarjhan Jhan Mohamed Khan har bråttom hem. Hon har fått något viktigt med sig, säger hon, och verkar uppriktig.

– Jag har gått många kurser i olika länder. Men jag har aldrig bemötts som här, som en jämlike och en resurs. Jag har också lärt mig otroligt mycket av mina kurskamrater. Vårt erfarenhetsutbyte har uppmuntrats och fått stort utrymme, säger hon.

LUNDS UNIVERSITET kommer att fortsätta att vara ett internationellt universitet – men exakt på vilket sätt är osäkert. Kanske kan universitetet öppna sig för världen också på närmare håll. Det tycker Per Wickenberg. Det globala finns i det lokala och Lunds universitet kunde utvecklas genom att samarbeta mer med Malmö högskola, t.ex. om lärarutbildningen, menar han.

– Två konkurrerande lärarutbildningar inom en liten men tättbefolkad region som Skåne, som man planerar för nu – det är ju synnerligen oklokt och strategiskt feltänkt. Det är klart vi ska gå ihop om lärarutbildningen!

TEXT & FOTO: BRITTA COLLBERG

Undervisning i det gröna i kvarteret Paradis!

UPPDRAG UTBILDNING

Näringsliv och universitetsfolk möttes på en workshop om uppdragsutbildning i maj.

Det är inom uppdragsutbildningen Lunds universitet ska växa de närmaste åren, enligt rektor Per Eriksson, som i slutet av maj kallade till paneldebatt och workshop med näringslivet.

– Vi kan erbjuda utbildningar skräddarsydda för era behov. Det är samtidigt ett sätt för oss att professionalisera vår egen verksamhet, sa rektor.

Utbildning och kompetensutveckling kan vara ett sätt att snabbare ta sig ur den ekonomiska krisen, och Per Eriksson ville nu diskutera lämpliga former för samverkan. Drygt hundra personer från näringslivet, kommuner och regioner hade anmält sig till workshopen som arrangerades av LUCE, Lunds universitets avdelning för uppdragsutbildning.

– Ekonomiska kriser kommer med jämna mellanrum och är ofta kopplade till perioder av industriell revolution, där ny teknik skapar genuint nya former för att organisera arbetet, inledde Lennart Schön, professor i ekonomisk historia.

HAN FÖRUTSÅG flera år i förväg finanskrisen och har förekommit flitigt i medierna det senaste halvåret för att förklara hur kriser uppstår.

– Vi lever nu i den tredje stora tekniska revolutionen på tvåhundra år, mikroelektronikens. Men det tar tid innan tekniken slår igenom och det är först när riktigt många är delaktiga och utnyttjar den, som den stora tillväxten kommer. Där är vi inte än, menade Lennart Schön.

Men företagen kan redan nu bädda för tillväxt på 2010-talet genom att satsa långsiktigt, bland annat på utbildning. Med IT-revolutionen rör sig både varor, tjänster och arbetskraft snabbare och lättare; det kräver nya regelverk och de flesta branscher behöver bli bättre på t.ex. arbetsrätt och immaterialrätt. Lennart Schön lyfte fram bio- och nanoteknik som framtidsområden. Samhällsvetenskap och humaniora behövs för att innovationerna ska finna sina sammanhang.

DEN EKONOMISKA ÅTERHÄMTNINGEN går snabbare om företag och andra organisationer lämnar sina revir och samverkar i nya konstellationer.

– Vi behöver allianser med er, näringsliv och kommuner. Vi ska inte tala om för er vad vi kan erbjuda, utan ni ska tala om för oss vad ni behöver. Om något inte fungerar vill vi ha raka besked, sa Per Eriksson.

Och det fick han snabbare än väntat – från Tetra Paks informationsdirektör Jörgen Haglind som satt i panelen.

– Kina och Indien utbildar ingenjörer i en takt och omfattning som vi inte kan föreställa oss. Viktigast nu är att satsa oändligt mycket mer på forskning och utbildning, för vi ligger efter. Vi måste vara bäst! Och vi måste utbilda de bästa ingenjörerna här, inte i Indien.

– Händer det ofta att Tetra Pak ska anställa 50–100 nya ingenjörer och står och väljer var expansionen ska ske – exempelvis i Indien eller i Lund? undrade moderatorn Henrik Borgström.

– Varje dag. Men alternativet är aldrig Lund. Vi hamnar i Latinamerika eller Asien, svarade Jörgen Haglind.

LUNDS UNIVERSITET har spetsforskning inom en rad områden och forskargrupper som erövrat stora forskningsanslag i hård internationell konkurrens. Lunds universitet har en stor och bred kompetens, men den måste bli ännu mer synlig, menade rektor.

– Är du med på en diskussion om hur Tetra Pak kan utvecklas också i Lund, frågade Per Eriksson och Jörgen Haglind var med på noterna:

– Vi har vårt största utvecklingscentrum i Lund med 600 anställda – det är klart vi vill utvecklas! Gärna också i samverkan med Lunds kommun.

Andra i panelen tryckte på behovet av uppdragsutbildningar som tar tillvara hela ämnesbredden vid Lunds universitet och ger kompetens som kan ta både företagare och anställda ett steg vidare när marknaden förändras. Många verksamheter behöver också uppdateras.

– Vård, hälsa och omsorg är stora och viktiga kompetensområden i Sverige – och vid Lunds universitet finns mycket forskning. Den behöver ut i verksamheten. Att personalen kan fatta rätt beslut i olika situationer sparar inte bara mänskligt lidande utan är också samhällsekonomiskt lönsamt, menade Christin Johansson, ordförande i Akademikerförbundet SSR.

MAGNUS PERSSON, biträdande regionchef hos Företagarna, efterlyste flexibla utbildningar som underlättar för småföretagens personal att ta steget in i den akademiska världen.

– Vi har mycket att lära av universitetet. Det är det akademiska tänkandet som vi behöver få in i våra företag, sa han.

På samma linje gick Eva Östling Ollén, regionchef i Svenskt Näringsliv och hon välkomnade Per Erikssons tankar om allianser och tätare dialog mellan universitet, kommuner och näringsliv, gärna redan på studentnivå.

– Det är det vi har saknat, till skillnad från i Danmark där man har större rörlighet på arbetsmarknaden, men också tätare kontakter mellan utbildning och arbetsliv och satsar mer på kompetensutveckling. De som får allra mest är de unga, för att de ska stärkas, och de över 55, för att de ska stanna!

Vilken slags utbildning kan då arbetsgivarna tänkas betala för? Bara den som är direkt tillämplig i jobbet eller också sådan som faller under rubriken ”självförverkligande”?

– Både och. Vi måste ha breda perspektiv – det är inte bara teknik och arbetsrätt som är ”nyttigt”, sa Maygon Wendel Lesenius, Skåneordförande för Sveriges Ingenjörer.

Eva Östling Ollén hade samma uppfattning. Skånska företag konkurrerar om arbetskraften med företagen i Köpenhamn och med lönenivåer Sverige aldrig kan komma upp i, menade hon:

– Då är det viktigt att vi kan erbjuda våra anställda t.ex. möjlighet att vidareutbilda sig.

NU SÖKER MAN alltså formerna för det framtida samarbetet. I konferensens avslutande workshops kom det fram en rad förslag både på nytt innehåll och nya former för uppdragsutbildning:

– Vi kommer att kontakta er alla och skapa referensgrupper kring nästa steg, lovade Rickard Stenelo från LUCE, Lund University Commissioned Education.

Lunds universitet menar allvar med att satsa mer på uppdragsutbildning och samarbete med näringslivet. Det kommer att märkas de närmaste åren.

TEXT & FOTO: BRITTA COLLBERG

”Vi behöver allianser med er, näringsliv och kommuner. Vi ska inte tala om för er vad vi kan erbjuda, utan ni ska tala om för oss vad ni behöver. Om något inte fungerar vill vi ha raka besked.”

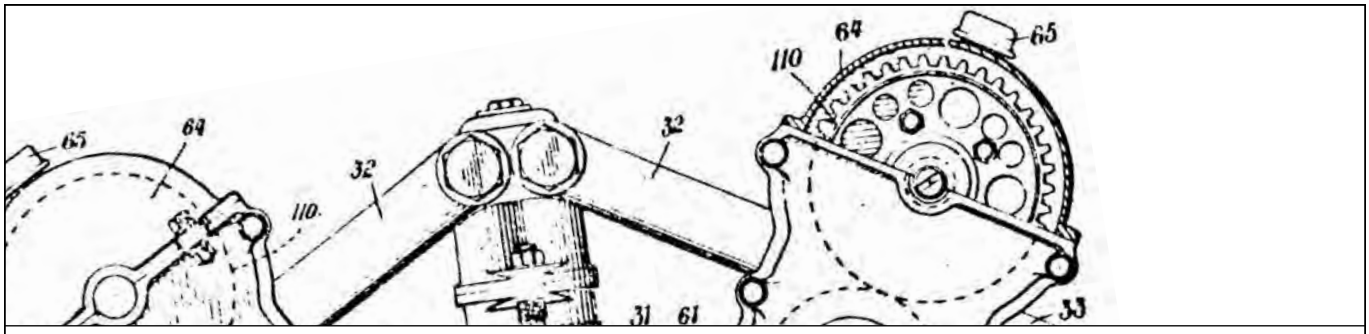

Har du spännande forskningsresultat?

- Se till att de kommer till nytta för samhället

Vi hjälper dig med:

Patent
Affärsrådgivning
Finansiering
Juridik
Marknadsföring

(Kostnadsfritt och konfidentiellt)

Kontakta oss!

RING: Innovationslinjen 046-222 11 11
MAILA: info@luinnovation.lu.se
LÄS MER: www.luinnovation.lu.se

LU Innovation

Lunds universitets stöd för kommersialisering av forskning

LUNDS UNIVERSITET

Om hur man arbetar på ett bibliotek i en stor och komplex organisation som Medicinska fakulteten berättar bibliotekarierna Anna Brummer och Maria Björklund. Samverkan med resten av fakultetens delar kan inte överskattas, menar de.

Inget bibliotek är en ö

Inom Medicinska fakulteten finns en fascinerande mängd intressanta verksamheter; det bedrivs utbildning och forskning inom en rad discipliner, bredden är stor. Det är en omfattande organisation med många kategorier medarbetare, den är geografisk utspridd, och en stor andel av medarbetarna är dessutom kliniskt verksamma och arbetar för ytterliggare en arbetsgivare. Vid fakulteten finns 500 helårsstudenter på 9 utbildningsprogram, 950 forskarstuderande och cirka 1.200 anställda.

Som biblioteks- och IKT-enhet (Informations och KommunikationsTeknologi) inom en sådan stor och komplex organisation kan man ibland uppfattas som varandes en egen ö. Låt oss ta en titt på denna exotiska plats!

VÅR UPPTÄCKTSFÄRD tar sin början vid strandkanten, det man först uppfattar då man närmar sig från havet. Här, i informationsdisken supportar en medarbetare två studenter i deras uppsatsarbete. Det är utmaningen att få till en tabell i (uppsats-)Wordmallen och formatet på referenser som stressar dem. En annan kollega vägleder någon till en artikel i fulltext.

Vi tar oss lite längre inåt ön, i kontorslandskapen. Här går någon igenom dagens beställningar av artiklar vilka fakultetsmedarbetare inte kunnat få fram via Elin@Lund. Några diskuterar upplägget för den obligatoriska doktorandkursen i vetenskaplig kommunikation som vi ansvarar för. Ytterligare en annan kollega sitter och arbetar med en skrivelse kring det trådlösa nätverket.

I nästa ögonblick kommer en medarbetare inpaddlandes och undrar om namnet på den lärare som skulle ha programmet End-Note på sin dator. När frågan är avklarad hamnar man i en engagerad diskussion kring IT-infrastruktur inom fakulteten. Då kommer en kontaktbibliotekarie tillbaka från sin undervisning och det ringer i ”jourtelefonen” …

Det som slagit oss då vi betraktat vår enhet är bredden i de kontakter som finns inom fakulteten och bredden på uppgifterna vi har. Universitetsledningen har tagit fram fyra utvecklingsportföljer och enheten arbetar på olika sätt för att fakulteten ska nå målen i dessa.

Vi är med och skapar attraktiva studiemiljöer bland annat genom att vi ökat våra öppettider och därmed höjt tillgänglighet till såväl studieplatser och grupprum, som studiematerial.

Vi deltar i arbetet med att stärka forsknings- och innovationsmiljöer genom att tillförsäkra alla medarbetare god informationsförsörjning samt tillhandahålla kostnadseffektiva och välfungerande stöd för IKT.

”Vi är med och skapar attraktiva studiemiljöer bland annat genom att vi ökat våra öppettider och därmed höjt tillgänglighet till såväl studieplatser och grupprum, som studiematerial.”

Vi arbetar för ökad synlighet bland annat genom vårt arbete med Lunds Medical Faculty Monthly samt publikationsdatabasen LUP.

Den fjärde portföljen, infrastruktur, är central eftersom vårt mål är att fakultetens medarbetare och studenter, oavsett placering, skall erbjudas en välfungerande arbetsplats. Lättillgängligt IT-support, utbildning i specifika program, professionell vägledning och tillgång till vetenskaplig information på ett effektivt sätt ska finnas för alla.

VINSTERNA med en integrerad Biblioteks- och IKT-enhet som kan samverka inom fakultetens olika delar kan inte överskattas. Ett tätt samarbete leder till en ännu bättre arbetsplats för alla inom fakulteten. Sålunda, inget bibliotek är en ö, snarare en brobyggare av stora mått.

ANNA BRUNNER OCH MARIA BJÖRKLUND
BIBLIOTEKARIER VID MEDICINSKA FAKULTETEN

Öppet brev till rektor:

Varför så tvärsäkert positiv till ESS?

ESS. Så har då beskedet kommit om att Lund i konkurrensen om placering har fått det största stödet från de länder som kan tänkas komma att finansiera ESS-anläggningen.

Glädjefnatt utbröt i universitetsledningen. Den har aldrig såvitt jag minns visat några tvivel på att ESS enbart är till fördel för Lunds universitet. Du har som rektor fått ärva frågan från din företrädare, men även du visar en helt okritisk hållning till de argument som ESS-förespråkarna framför.

Hur kan rektor vara så positiv till ESS, när många av de anställda är skeptiska? undrar Margit Anderberg. ILL: ESS SCANDINAVIA

När jag slutade min anställning vid universitetet för två år sedan engagerade jag mig i Lunds Naturskyddsförening, och fick anledning att prata om sådant som rör hållbar utveckling med föreningsmedlemmar och andra lundabor. Jag har många bekanta från alla håll inom universitetet, och ESS är en fråga som ofta kommer upp. Det är slående vilken skillnad det är mellan inställningen hos universitetsledningen och de anställda. Jag har mött några som är entusiastiska för ESS, men dem kan jag räkna på ena handens fingrar. Nästan alla jag pratar med är skeptiska eller direkt negativa. De kan förstås genomskåda visionerna om forskningsresultat som ska lösa all världens problem, de vet att i verkligheten kommer inte resultat på beställning. De inser att de ofantliga resurser som regeringen vill ge till ESS har en alternativ användning. Det går inte att avfärda de här tankarna med att forskarna är avundsjuka för att de inte får pengarna själva; Vetenskapsakademien har framfört liknande synpunkter.

Min fråga till dig är hur du kan vara så tvärsäkert positiv till ESS? Kan det vara så att kritiken inte når fram till universitetsledningen? I mina samtal med ESS-kritiska universitetsanställda frågar jag ibland om de har fört sina åsikter vidare, och får huvudskakningar till svar. Jag får en känsla av att de anställda tycker att det känns riskabelt att kritisera styrelseordföranden Allan Larssons hjärtefråga. Vad säger du om det?

MARGIT ANDERBERG

Rektor:

– Jag har fullt förtroende för miljöprövningen

ESS. För min del har jag fullt förtroende för den miljöprövningsprocess som måste genomföras.

Jag är glad för regeringens engagemang för ESS och delar inte synen på att statens satsningar på forskning skulle röra sig om ett nollsummespel, dvs. att en stor satsning på ett område automatiskt tar medel från andra områden. Snarare tror jag att ett starkt politiskt engagemang för forskningsfrågor ökar de offentliga investeringarna i forskning. Den senaste forsknings- och innovationspropositionen tycker jag är ett bra exempel på detta. Där görs stora satsningar på forskning och man anger samtidigt engagemang och stöd för såväl ESS som MAX IV. Slutligen ska framhållas att ESS främst är en europeisk och i mindre omfattning en svensk forskningssatsning. Men satsningen görs i Sverige och därför får naturligtvis Sverige en särskild fördel av satsningen.

PER ERIKSSON

SKRIV TILL LUM! E-post: LUM@rektor.lu.se Adress: LUM, Lunds universitet, Box 117, 221 00 Lund. Internpost: Hämtställe 31.

Carina Jensen, Kajsa Widén, Elisabeth Stålesjö, Anette Orheim, Carina Wickberg, Marianne Ekdahl och Agneta Carlekrantz är kärntruppen i ADA. FOTO: ULRIKA OREDSSON

De vill inspirera administratörer

ADMINISTRATION. Ett gäng administratörer har inom ramen för Uppdrag 1200 skapat det nya nätverket ADA – Administratörer i Dialog inom Akademin. Gruppen vill vara en inspirations- och idégrupp och ge förslag till karriärutveckling, ledarskapsutbildning och seminarier för universitetets administratörer.

LUM är med vid en nätverksträff i Tornrummet på Gamla kirurgen. Över medhavd lunchmacka träffas de nio kvinnorna i styrgruppen en gång i månaden för att diskutera ledarskapsutbildningar och seminarier.

– Vi har bestämt att vi ska ha ett genusperspektiv eftersom 70 procent av universitetets administratörer är kvinnor. Det är säkert en av anledningarna till att vår yrkesgrupp har en relativt sett låg status, säger Carina Wickberg, utredare inom sektion Ledningsstöd. Hon har länge irriterat sig över att man inom universitetet talar om den akademiska och den ickeakademiska personalen.

– Flertalet inom administrationen har en väldig massa akademiska poäng och då känns det konstigt att inte räknas som akademiker!

En viktig fråga för medlemmarna i nätverket är karriärmöjligheter. Här har man sneglat på det akademiska ledarskapsprogrammet – AKKA – och sett att det finns ett behov av något liknande för administratörer. Hittills har det bara funnits tillfälliga ledarskapsprogram för administratörer. Nu vill man få till stånd en permanent satsning på fortbildning – inte bara för ledare utan även för medarbetare.

– Det bästa hade varit ett ledarskapsprogram som ges gemensamt för både den akademiska och den administrativa personalen, eftersom hela verksamheten skulle må bra av att gränserna suddades ut, säger Agneta Carlekrantz.

Hon är ekonom vid ESS-kontoret och den som från början tog initiativet till nätverket ADA.

– Jag hade länge känt ett behov av ett yrkesnätverk med genusperspektiv, och när vi som deltog i Uppdrag 1200 uppmanades starta ett konkret projekt för att förbättra administrationen så tog jag tillfället i akt, berättar hon.

Förutom utbildningar i ledarskap och medarbetarskap så tänker sig nätverkarna inom ADA att bjuda in inspirerande föreläsare till hösten – någon från Ruter dam, Allan Larsson, Tiina Rosenberg och Pia Kinhult har diskuterats.

– Vi tar gärna emot tips på föreläsare och även utbildningar som kan behövas, säger Agneta Carlekrantz och påpekar att nätverket är öppet för såväl män som kvinnor som vill driva frågor som är viktiga för universitetets administration.

ULRIKA OREDSSON

Studentgalleri visar Pippi med damp

Karlsson på taket har diabetes och Pippi Långstrump damp. Åtminstone i Malena Cronholms akrylmålningar som hon ställer ut på Galleri Medicin, studenternas galleri – en satsning som bibliotekarierna på Medicinska fakulteten ligger bakom.

Malena Cronholm. FOTO: MARIA LINDH

Det var i januari som Gunnar Lundin skickade ut en förfrågan om att ställa ut konst till de cirka 2.500 studenterna som utnyttjar det medicinska biblioteket i f.d. Vårdvetenskapens hus (numera HCR) på Baravägen.

– Det är en form av studentinflytande att låta de vara med om att skapa en tilltalande miljö, tycker Gunnar Lundin.

Det var 17 studenter som nappade på erbjudandet och Malena Cronholm som läser tredje terminen till sjuksköterska, är den fjärde utställaren. Genom att diagnosticera barnboksfigurer kombinerar hon sina intressen för vård, konst och barn.

– Barn har ofta ett naket sätt att se på världen medan vuxna överkategoriserar, säger Malena Cronholm.

Att läsa i Lund trivs annars denna Partilletjej bra med, även om hon gärna sett att studierna vore lite mer av "teamwork" – mer grupparbeten.

Efter studierna vill Malena Cronholm resa och arbeta globalt som sjuksköterska. Sin konstnärliga ådra hoppas hon också kunna utnyttja – särskilt om hon får arbeta med barn.

– Många barn är intresserade av att måla och de kan visa med målningarna hur de mår, säger hon.

MARIA LINDH

PÅ GÅNG

22 JUNI Konferens "Neutrons in Biology 2009". En konferens om nyvunna framgångar inom tillämpningen av neutronspridning för att tackla frågeställningar inom biologi och biomedicin. Kl 11.00 på Palaestra i Lund. För mer information, se www.ill.eu/news-events/workshops-events/neutrons-in-biology-2009/

15 SEPTEMBER Innovation in Mind. European Innovation Conference i Lund. Arrangeras av Lunds universitet i samarbete med Region Skåne, Innovationsbron AB och Vinnova. För mer information och anmälan till konferensen, se www.innovationsinmind.se

28–29 SEPTEMBER Konferens "EU as Global Actor – Lund Calling 2009". Tema för konferensen är Lärande för Hållbar Utveckling samt Kreativitet och Innovation i ett europeiskt, gränsöverskridande perspektiv! Konferensen kommer att bjuda på inspirerande tal, intressanta seminarier och workshops men också ett projekttorg där regionen visar upp vad som faktiskt görs idag. Konferensen arrangeras av Internationella Programkontoret i samarbete med Lunds kommun, Lunds universitet och Region Skåne. För mer information, se www.lucsus.lu.se/lundcalling/

DISPUTATIONER

4 SEPTEMBER

Annette Johnsson i pedagogik: "Dialogues on the Net – Power structures in asynchronous discussions in the context of a web based teacher training course". Kl 13.15, i sal D 138, Nordenskiöldsgatan 10, Lärarutbildningen, Malmö högskola, Malmö.

12 SEPTEMBER

Karl Larsson i nationalekonomi: "Analytical approximation of contingent claims". Kl 10.15, Ekonomihögskolan i Lund.

Följande disputationer har ägt rum:

Marcin Jackowicz-Korczynski i geobiosfärsvetenskap: "Land-atmosphere interactions of subartic palsa mire".

Linda Larsson-Lindgren i geobiosfärsvetenskap: "Climate and vegetation during the miocene – evidence from Danish palynological assemblages".

Claes Ericson i förbränningsmotorer: "Model based optimization of a complete diesel engine/SCR system".

Martin Jarenmark i kemi: "Dinuclear metal complexes modelling active sites of metallohydrolases ".

Sihem Jebari i teknisk vattenresurslära: "Water erosion modeling using fractal rainfall disaggregation, a study in semiarid Tunisia".

Carina Bjartling i obstetrik och gynekologi: "Recent developments of Chlamydia trachomatis and mycoplasma infections in women".

Izabela Magdalena Nita i klinisk medicin: "Alpha-1 antitrypsin: New insights into the biological role in vitro and in vivo".

Ida Berglin Engquist: "Development of mouse models and gene therapy for gaucher disease".

Forouzan Glans: "The Impact of ethnicity on type 2 diabetes".

Stephen Burke i byggnadsfysik: "Building physics tools: Needs, use and the lack of use in the building process. Modelling non-isothermal moisture flow and frost penetration".

Olivier Verdier i matematik: "Differential equations with constraints".

Tove Dannestam i statsvetenskap: "Stadspolitik i Malmö – Politikens meningsskapande och materialitet".

Daniel Kuwali i folkrätt: "Persuasive prevention: Implementation of the AU right of intervention".

Kristian Nihlberg i biomedicin: "Fibroblasts as matrix modulating cells in asthma and COPD".

Sara Nilsson i medicinsk proteinkemi: "Genetic, molecular and functional analyses of factor I – an inhibitor of the complement system".

Sofie Westling i psykiatri: "Metabolic alterations in patients with self-inflicted aggressive behaviour".

Henrik Ahlenius i klinisk medicin: "Adult neural stem cells-influence of stroke, inflammation and aging".

Susanna Vestberg i psykologi: "Subjective memory complaints – relations to objective memory function, gender, personality, affective status and stress".

Brynhildur Bjarnadóttir i geobiosfärsvetenskap: "Carbon stocks and fluxes in a young Siberian larch (Larix sibirica) plantation in Iceland".

Mats Petter Wallander i datalogi: "Constraint programming methods for optimization of singles hortest path routing".

Laura Saavedras i kemi: "Phosphatidylinositol phosphate kinases in the moss physcomitrella patens".

ANSLAG FÖR MEDICINSK FORSKNING FRÅN GRETA OCH JOHAN KOCKS STIFTELSER

Stiftelsernas styrelse kommer att utdela cirka 4,5 miljoner kronor för medicinsk forskning avseende kroniska, invalidiserande sjukdomar hos barn och vuxna samt geriatrik. Anslag ges i första hand till projekt avseende reumatiska sjukdomar, cerebrala rubbningar med somatiska och mentala symptom samt omvårdnad och rehabilitering. Anslag utgår inte för forskning avseende diabetes, cancer, alkoholbetingade sjukdomar eller narkotikamissbruk.

Anslag ges företrädesvis till forskning som bedrivs inom medicinska fakulteten vid Lunds Universitet samt vid sjukhus och andra institutioner i Skåne. Anslag beviljas normalt inte för lön till i projektet deltagande forskare och inte heller till kongressresor, kurser eller liknande.

Ansökan görs på särskilt formulär, som kan laddas ner via Internet via vår hemsida **www.kockskastiftelsen.se**

Sökande, som tidigare erhållit anslag, skall bifoga kortfattad redogörelse för hur forskningen framskridit och hur tilldelade medel använts.

Ansökningshandlingarna skall skickas i original i fem exemplar (får ej sändas per fax) och skall vara stiftelsernas kansli tillhanda senast **fredagen den 25 september 2009**.

Styrelsens beslut kommer att meddelas före december månads utgång år 2009.

Adress: Greta och Johan Kocks Stiftelser
Lejonhjälmsgränden 14 A
231 43 Trelleborg
E-post: kockskastiftelsen@swipnet.se
Telefon: 0410-133 20
Fax: 0410-185 85

TJÄNSTER

Doktorand i kemi, inriktning mot fysikalisk kemi. Ref nr PA 2009/2063, ans 18 juni. Info 046-2228158.

Kördirigent, 50%, med placering vid Odeum. Ref nr 2009/1989, ans 18 juni. Info 046-2227229.

Inspcient, 25%, med placering vid Odeum. Ref nr PA 2009/1988, ans 18 juni. Info 046-2227229.

Strålskyddsexpert, med placering vid LU Byggnad. Ref nr PA 2009/1778, ans 30 juni. Info 046-2227088.

Doktorand i fysik med inriktning mot högeffektlaserfysik och laseracceleration. Ref nr PA 2009/1952, ans 15 juli. Info 046-2227655.

Doktorandtjänst i teoretisk elektroteknik. Ref nr 2009/1994, ans 7 augusti. Info 046-2227506.

Professor i kirurgi förenad med anställning som specialistläkare/överläkare vid verksamhetsområdet kirurgi inom universitetssjukvården, Region Skåne. Ref nr PA 2008/1634, ans 5 augusti. Info 046-2228084.

Projektledare med inriktning mot marknadskommunikation. Ref nr PA 2009/2164, ans 18 juni. Info 046-2227041.

Darwin firas i höst

I höst planeras två symposier med anledning av Darwins 200-årsjubileum. Det första ska handla om Darwin och människosyn utifrån biologiska, humanistiska och teologiska perspektiv och hålls den 28 september. Bakom det arrangemanget står bland andra Peter Gärdenfors, professor i kognitionsvetenskap.

Det andra symposiet är öppet för alla intresserade och utgår från Darwin och evolutionsteorin – om tro och vetande. Det hålls den 5 november och är ett samarrangemang mellan den naturvetenskapliga fakulteten och området för humaniora och teologi.

Ny portal för livsmedel och läkemedel

LTHs och Lunds universitets sjätte forskningsportal är invigd. Det är portalen för livsmedels- och läkemedelsproduktion med professor Christian Trägårdh som "portalfigur". Tanken med portalerna är att de ska vara navet i ett tvärvetenskapligt nätverk inom universitetet och samtidigt ett fönster utåt för allmänhet, företag och media som vill nå experter på ett visst område. Portalen finns på webben: www.lth.se, klicka på forskning.

HÄNT!

MILJÖMEDICIN. Kristina Jakobsson, docent i miljömedicin vid LU får Cancer- och Allergifondens miljömedicinska pris 2009. Hon delar priset på 500.000 med professor **Åke Bergman** vid Stockholms universitet.

FORSKNINGSSTÖD. Knut och Alice Wallenbergs stiftelse har delat ut tio forskningsstöd inom projektet Wallenberg Scholars. Ett av dessa gick till professor **Anne L´Huillier,** atomfysiker vid LTH som nu får ett femårigt stöd på tre miljoner kronor.

STIPENDIUM. Anders Christensson, docent och chefsöverläkare vid UMAS har fått ett stipendium från Fulbright Commission i USA för forskning under 2009–2010 vid Memorial Sloan-Kettering Cancer Center/Rockefeller University i New York. Stipendiet är en del av "Fulbright scholar program in advanced research" och utgör ett utbyte mellan amerikanska och svenska regeringen.

DOCTOR HONORIS. Lars Sjunnesson, professor vid Energivetenskaper, LTH, har utnämnts till "Doctor Honoris Causa" vid Budapest University of Technology and Economics.

WALLANDERSTIPENDIUM. Forskningsnämnden för Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse samt Tore Browaldhs stiftelse ger tre av sexton stipendier till Ekonomihögskolan vid LU. Det är ekonomhistorikern **Tobias Karlsson**, företagsekonomen **Magnus Nilsson** och nationalekonomen **Per Hjertstrand** som nu får möjlighet till fortsatt heltidsforskning under tre år.

RÄTTELSE: Atomfysiker **Sune Svanberg** är enbart professor och inte professor em som det felaktigt uppgavs på denna sida i förra numret. LUM beklagar.

KUNGLIGT. Tre ekologiforskare från LU, **Emma Kritzberg**, **Per Bengtson** och **Glenn Svensson** fick nyligen ta emot stipendier på 75.000 kronor vardera från Konung Carl XVI Gustafs 50-årsfond på slottet i Stockholm.

LUM-utgivning hösten 2009

	Manusstopp	Utkommer
LUM 7	25 augusti	11 september
LUM 8	22 september	9 oktober
LUM 9	27 oktober	13 november
LUM 10	27 november	16 december

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

HALLÅ MATS LINDOFF...

... nyutnämnd direktör för Lunds universitets innovationssystem. Han tillträder 1 augusti efter att ha lämnat posten som teknologichef på Sony Ericsson i mars. Han har också en bakgrund som teknolog, forskare och styrelseledamot på LTH på 1990-talet och där han 2007 promoverades till hedersdoktor. Han har varit med på hela resan med att utveckla moderna mobiltelefoner och bluetoothtekniken.

Varför lämnade du Ericsson för LU-innovationer?

– Jag ville göra något nytt efter tre treåriga chefsperioder med 100–120 årliga resdagar. Det här erbjudandet ska bli mycket spännande. Det handlar om att hjälpa bra idéer att flyga.

Du har suttit tio år i LUABs styrelse, så det är ingen ny värld för dig?

– Nej, nu ska vi tillsammans med de anställda organisera Innovationsystemet i Lund med LUAB och LU Innovation och allt vad det heter. Vi ska också titta på samarbetet med de övriga spelarna: Innovationsbron, Ideon, Connect Skåne, Region Skåne samt regeringens nya förslag om innovationskontor bl.a. i Lund. Det gäller att skapa ett kluster. Men det viktigaste är inte organisationen, utan att ge en hjälpande hand till forskare som vill utveckla produkter.

Det sägs ju ofta att i Sverige är vi bra på att forska men dåliga på att tillämpa resultaten i praktiken.

Stämmer det med din erfarenhet?

– Man hör det ofta sägas, men jag kan bara bekräfta att man är bättre i USA, där har jag jobbat. Vi kan säkert lära oss saker både där och på andra håll.

Du har ju länge jobbat i ett jätteföretag, hur kan du hjälpa nya enmansföretag?

– Det är ett stort steg, ja, men varför ska man alltid arbeta med samma saker? Jag tror för övrigt att medan stora företag har en ingång för innovatörer så saknas detta ofta hos de medelstora. Jag skulle vara nöjd om jag kan dra ett strå till stacken till ökade samarbeten med dem. Där har vi en stor potential.

Det sägs att du är en prylälskare, hur yttrar sig det?

– Det är väl en yrkessjukdom. I mitt förra jobb ingick att testa allt vi gjorde. Men visst är jag mycket nyfiken på ny teknik.

TEXT & FOTO: MATS NYGREN